

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การทดลองใช้โปรแกรมการปรึกษาแบบกลุ่มในการฝึกพฤติกรรมการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมัธยมด่านสำโรง อำเภอเมือง สมุทรปราการ มีแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการให้การปรึกษาแบบกลุ่ม
2. แนวคิดเกี่ยวกับการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค
3. แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบ
4. แนวคิดเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1.แนวคิดเกี่ยวกับการปรึกษาแบบกลุ่ม

1.1 ความหมายของการให้การปรึกษาแบบกลุ่ม

แกซดา (Gazda, 1984) กล่าวว่า การปรึกษาแบบกลุ่ม หมายถึง กระบวนการซึ่งมุ่งแก้ไขความคิดที่ระดับจิตสำนึก และพฤติกรรมของบุคคล มีความเกี่ยวข้องกับการปรับตัว การปลดปล่อยอารมณ์ความรู้สึก การเชื่อใจและการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลในกลุ่ม สร้างบรรยากาศให้เกิดการยอมรับ และการสนับสนุนให้กำลังใจ ช่วยเหลือแบ่งปัน การมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มจะเพิ่มความเข้าใจ และการยอมรับในคุณค่าและเป้าหมายของสมาชิกแต่ละคน (Gazda, Duncan, & Meadows, 1967, น.305)

โอลเซน ฮอร์น และลาวี (Ohlsen, Horne, & Lawe, 1988) อธิบายว่า การปรึกษาแบบกลุ่ม คือกระบวนการช่วยเหลือบุคคลโดยให้โอกาสสมาชิกกลุ่มแต่ละคนกำหนดเป้าหมายในการที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง พัฒนาทักษะที่จำเป็นอย่างถูกต้องเพื่อไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย ในการฝึกฝนทักษะนั้นจะต้องมีการกำหนดโครงสร้างอย่างชัดเจน ผู้รับการปรึกษาจะต้องสร้างข้อตกลงในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่ และจะต้องรายงานความคืบหน้าให้กลุ่มทราบ เมื่อสมาชิกรู้สึกล้มเหลว หรือต้องทบทวนความผิดพลาดที่เกิดขึ้น กลุ่มจะช่วยทำให้เกิดความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย ซึ่งจะทำให้สมาชิกมีกำลังใจ พยายามหาทางแก้ไขใหม่ และไม่

ยอมให้เกิดความผิดพลาดแบบเดิมอีก (Ohlsen, Horne, & Lawe, 1988, น.1-2)

คอร์เรย์ และคอร์เรย์ (Corey & Corey, 1997) อธิบายการให้การปรึกษาแบบกลุ่มว่าเป็นกระบวนการที่เน้นปัญหาเฉพาะซึ่งอาจเป็นเรื่องส่วนตัว เรื่องการศึกษา สังคม และอาชีพ การช่วยเหลือสมาชิกมีเป้าหมายทั้งการป้องกัน การศึกษา และการเข้าใจ กระบวนการกลุ่มให้ความสำคัญกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในระดับของจิตสำนึก โดยเน้นความรู้สึก ความคิด และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในกลุ่ม สมาชิกกลุ่มเป็นผู้ที่มีการปรับตัวได้ดีในระดับหนึ่ง โดยไม่ใช่ผู้ที่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างบุคลิกภาพขนานใหญ่ ผู้นำกลุ่มมีหน้าที่กำหนดกิจกรรมให้กลุ่ม สร้างบรรยากาศทางบวกเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในกลุ่มอย่างสร้างสรรค์ เอื้ออำนวยให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ให้ข้อมูลเพื่อช่วยให้สมาชิกมีทางเลือกใหม่ของการแสดงพฤติกรรม สนับสนุนให้สมาชิกนำการหยั่งรู้ที่เกิดขึ้นไปปฏิบัติอย่างมีแผนการที่ดี ช่วยให้สมาชิกตระหนักถึงแผนการปัจจุบัน และกำหนดเป้าหมายส่วนตัวที่จะเป็นทิศทางของกลุ่มด้วย กลุ่มเป็นสถานที่จำลองชีวิตจริง สมาชิกได้รับข้อมูลสะท้อนกลับระหว่างกันทำให้เกิดความเข้าใจตนเองเพิ่มขึ้น สมาชิกได้รับความเข้าใจจากเพื่อนสมาชิก และมีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

จากคำนิยามข้างต้น กล่าวสรุปได้ว่า การให้การปรึกษาแบบกลุ่ม หมายถึง การให้บุคคลที่มีลักษณะปัญหาคล้ายคลึงกันได้มาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เปิดโอกาสให้สมาชิกมีการสำรวจตนเอง และรับข้อมูลย้อนกลับเพื่อเพิ่มความเข้าใจตนเองมากขึ้น ช่วยให้สมาชิกเกิดการหยั่งรู้ปัญหา และสาเหตุของปัญหาเพื่อหาวิธีการแก้ไข โดยมีการกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลงและมีแผนการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และเชื่อมั่นในข้อตกลงใจ สมาชิกกลุ่มจะคอยสนับสนุนให้กำลังใจ สร้างบรรยากาศของความรู้สึกปลอดภัยเมื่อสมาชิกล้มเหลว เพื่อให้มีกำลังใจที่จะเปลี่ยนแปลงต่อไป (Corey & Corey, 1997, น.12-13)

1.2 ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ

ยาโลม (Yalom, 1975) ได้ศึกษาปัจจัยที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จไว้ 11 ประการ ได้แก่

1. การสร้างความหวัง (Instillation of Hope) การสร้างความหวังมีความสำคัญมากตลอดระยะเวลาในการเข้ากลุ่ม มีงานวิจัยมากมายที่แสดงให้เห็นว่าการมีความคาดหวังในระดับสูงก่อนการเข้ากลุ่ม มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับผลเชิงบวกในการเข้ากลุ่ม สมาชิก

จะรู้สึกมีความหวังเมื่อเห็นเพื่อนสมาชิกคนอื่นๆ ดีขึ้น หรือได้พบกับเพื่อนสมาชิกที่มีปัญหา คล้ายคลึงกันและมีวิธีการที่จะจัดการกับปัญหา

2. ความรู้สึกเป็นสากล (Universality) สมาชิกหลายคนเข้ากลุ่มด้วยความรู้สึกวิตกกังวลว่ามีตนเองเพียงคนเดียวที่แย่ หรือมีปัญหาที่ไม่มีใครสามารถยอมรับได้ แต่เมื่อได้ยินสมาชิกคนอื่นๆ เปิดเผยปัญหาของตนเอง ทำให้รู้สึกว่าทุกคนมีปัญหาด້วยกันทั้งนั้น ความวิตกกังวลเหล่านั้นก็จะจางหายไป

3. การเปิดเผยข้อมูล (Imparting of Information) ผู้ให้การปรึกษาจะต้องให้ข้อมูลในด้านต่างๆ ที่เห็นว่ามีค่าเป็นต่อสมาชิกกลุ่มซึ่งข้อมูลเหล่านั้นจะเปรียบเสมือนคำแนะนำ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาชีวิตที่เกิดขึ้น ข้อมูลเหล่านี้จะได้จากการแบ่งปันของสมาชิกคนอื่นๆ และมีประโยชน์มากต่อการลดความวิตกกังวล

4. การเสียสละ (Altruism) กลุ่มจะทำให้สมาชิกได้สัมผัสทั้งความรู้สึกของการเป็นผู้รับและการเป็นผู้ให้ ในระยะแรกของการเข้ากลุ่ม สมาชิกจะรู้สึกว่าตนเองไร้คุณค่า และเป็นภาระ แต่เมื่อพบว่าตนเองมีความสำคัญสำหรับกลุ่ม สามารถให้ความช่วยเหลือเพื่อนสมาชิกได้ และเพื่อนสมาชิกยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือตนเองเช่นกัน ความรู้สึกไร้ค่าและเป็นภาระจะหมดไป

5. การแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัว (The Corrective Recapitulation of the Primary Group) สมาชิกกลุ่มบางคนมีภูมิหลังครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ กลุ่มจึงเปรียบเสมือนครอบครัวจำลอง ปฏิบัติต่างๆ ที่สมาชิกมีต่อผู้นำกลุ่มและสมาชิกคนอื่นๆ จะเหมือนกับการมีปฏิสัมพันธ์ต่อพ่อแม่ หรือบุคคลในครอบครัว ฉะนั้นการเรียนรู้ที่เกิดจากการช่วยเหลืออย่างถูกต้องจากกลุ่มจะทำให้สมาชิกสามารถแก้ไขประสบการณ์ที่ไม่น่าพึงพอใจ และพัฒนาสภาวะจิตใจอารมณ์ให้ดีขึ้นได้

6. การพัฒนาความสามารถทางสังคม (Development of Socializing Techniques) กลุ่มจะทำให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งเป็นพัฒนาการขั้นพื้นฐานของการมีทักษะทางสังคม สมาชิกจะได้เรียนรู้ว่าควรจะตอบสนองผู้อื่นอย่างไร เรียนรู้วิธีการแก้ไขความขัดแย้ง ลดการตัดสินผู้อื่น และถ่ายทอดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่นได้มากขึ้น

7. พฤติกรรมการเลียนแบบ (Imitative Behavior) ในการเข้ากลุ่มจะเกิดการเลียนแบบพฤติกรรม สมาชิกจะแสดงพฤติกรรมตามมุมมองของสมาชิกคนอื่นๆ ที่เห็นว่าดี

รวมทั้งมุมมองของนำกลุ่ม หรือเลียนแบบพฤติกรรมของสมาชิกที่เขาชื่นชอบ ฉะนั้นสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเพื่อนสมาชิกได้

8. การเรียนรู้ระหว่างบุคคล (Interpersonal Learning) การอยู่ร่วมกันในกลุ่มจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จะสร้างสัมพันธภาพระหว่างกัน มีประสบการณ์ และมีสภาวะอารมณ์ที่ดี และสามารถเข้าใจพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่นได้มากขึ้นภายในได้กลุ่มซึ่งเปรียบเหมือนการจำลองสังคมใหญ่ให้เล็กลง

9. ความเหนียวแน่นในกลุ่ม (Group Cohensiveness) การเข้ากลุ่มอย่างสม่ำเสมอทำให้สมาชิกรู้สึกถึงการได้รับการยอมรับและได้รับความเข้าใจจากกลุ่ม มีสัมพันธภาพที่ใกล้ชิดสนิทสนมมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม และละลายความรู้โดดเดี่ยว

10. การปลดปล่อยอารมณ์ (Catharsis) กลุ่มจะสนับสนุนให้สมาชิกพูดปลดปล่อยอารมณ์ที่เก็บกดอยู่ภายใน เรียนรู้ที่จะปลดปล่อยอารมณ์อย่างเข้าใจไม่ใช่การอาละวาดเพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ในตนเอง รู้สึกปลดปล่อย และเข้าใจในปัญหาพร้อมที่จะหาวิธีการแก้ไขอย่างถูกต้อง

11. ความจริงอันเป็นสัจธรรม (Existential Factors) กลุ่มจะทำให้สมาชิกเรียนรู้ความจริงของชีวิตที่จะต้องเผชิญกับความเจ็บปวด ความตาย ความไม่เท่าเทียมกัน หรือความไม่ยุติธรรม ความจริงของชีวิตเหล่านี้เป็นสิ่งที่บุคคลจะต้องเผชิญด้วยตนเองและไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้นจึงควรที่จะซื่อสัตย์ต่อชีวิต รู้เท่าทันสิ่งที่ไม่เป็นแก่นสารสาระ การเรียนรู้และเข้าใจความจริงชีวิตเหล่านี้จะช่วยให้ความทุกข์ลดน้อยลง (Yalom, 1975, น. 77-85)

1.3 การจัดตั้งกลุ่ม

ในการจัดตั้งกลุ่มให้มีความเหมาะสมประกอบด้วยองค์ประกอบ ดังนี้

1.3.1 การเลือกสมาชิกกลุ่ม

ยาโลม (Yalom, 1975) อธิบายว่า การเลือกสมาชิกกลุ่มให้มีความเหมาะสมนั้นขึ้นอยู่กับโครงสร้าง ขั้นตอน และเป้าหมายของกลุ่มว่ามีความเหมาะสมกับสมาชิกที่มีปัญหา หรือมีลักษณะแบบใด (Yalom, 1975, น. 219)

โอลเซน (Ohlsen, 1977) กล่าวว่า การเลือกสมาชิกกลุ่มนั้น ผู้ให้การปรึกษาจะต้องพิจารณาว่าบุคคลนั้นเหมาะกับกระบวนการช่วยเหลือตามแบบของกลุ่มที่จะจัดตั้งหรือไม่ และต้องประเมินได้ว่าตนเองสามารถให้ความช่วยเหลือได้หรือไม่ บางครั้งผู้ให้การปรึกษาอาจคิด

ว่าการเลือกสมาชิกกลุ่มควรพิจารณาที่อายุให้ใกล้เคียงกัน แต่ในความเป็นจริงแล้วในการเลือกสมาชิกกลุ่มไม่ควรพิจารณาที่ระดับอายุเป็นสำคัญ แต่ควรเป็นวุฒิภาวะทางสังคม และความคล้ายคลึงกันของปัญหามากกว่า หรือแม้กระทั่งเพศ เช่นการทำกลุ่มให้กับเด็กวัยรุ่น ในกลุ่มควรมีทั้งเด็กผู้หญิงและผู้ชาย เพื่อที่เด็กจะได้เรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันระหว่างเพื่อนต่างเพศ มีการแลกเปลี่ยนมุมมองที่หลากหลายมากขึ้น (Ohlsen, 1977, น. 25)

1.3.2 ขนาดของกลุ่ม

ยาโลม (Yalom, 1975) กล่าวว่า กลุ่มควรจะมีสมาชิกประมาณ 5-10 คน หากมีสมาชิกน้อยกว่านี้ปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มก็จะลดลง และมีลักษณะเหมือนการให้การปรึกษารายบุคคลมากกว่า ในขณะที่เดียวกันหากมีสมาชิกมากกว่านี้ เวลาในการจะให้ความช่วยเหลือก็จะลดลง กลุ่มที่มีขนาดใหญ่เกินไปจะหาข้อยุติได้ยาก และมีโอกาสที่สมาชิกจะใช้อารมณ์แรงได้ แต่หากกลุ่มมีขนาดเล็กเกินไป สมาชิกอาจไม่เปิดเผยความคิด ความรู้สึก หรือไม่แสดงศักยภาพของตนเองออกมา (Yalom, 1975, น. 284)

แกซดา (Gazda, 1984) กล่าวว่า จำนวนสมาชิกกลุ่มมีความสำคัญและมีผลต่อการเข้ากลุ่มอย่างมาก ยังมีสมาชิกมากเท่าไร การแสดงความคิด การแบ่งปันประสบการณ์ หรือการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกยิ่งน้อยลง ขนาดของกลุ่มที่มีความเหมาะสมควรมีสมาชิกประมาณ 5-10 คน แต่อาจต้องพิจารณาปัจจัยอื่นๆ ควบคู่ไปด้วย เช่น ระยะเวลาและความถี่ของการเข้ากลุ่ม หากมีระยะเวลาประมาณ 3 เดือน กลุ่มควรมีสมาชิกประมาณ 5-7 คน ซึ่งจะทำให้กลุ่มมีความเหนียวแน่น และมีพัฒนาการเร็ว หรือกลุ่มที่มีระยะเวลาประมาณ 3-6 เดือน หรือ 1 ปีควรมีสมาชิกประมาณ 7-10 คน ซึ่งมีเวลาพอที่จะช่วยเหลือสมาชิกแต่ละคนได้ (Gazda, 1984, น. 128-129)

จาคอบ, มาสสัน และฮาร์วิลล์ (Jacobs, Masson & Harvill, 2006) อธิบายว่า จำนวนสมาชิกกลุ่มมีผลต่อพลวัตกลุ่ม ขนาดของกลุ่มนั้นขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์กลุ่ม ระยะเวลาในการเข้ากลุ่มแต่ละครั้ง การจัดตั้งกลุ่ม และประสบการณ์ของผู้นำกลุ่ม แต่โดยทั่วไปกลุ่มจะมีสมาชิกประมาณ 5-8 คน กลุ่มที่ใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมงหรือน้อยกว่าในแต่ละครั้ง ไม่ควรมีสมาชิกเกิน 6 คน ยกเว้นกลุ่มการศึกษา (Education group) ซึ่งควรมีสมาชิกประมาณ 5-15 คน กลุ่มอภิปราย (Discussion group) ควรมีสมาชิกประมาณ 5-8 คน กลุ่มพัฒนาตนเอง (Growth group) กลุ่มสนับสนุนให้กำลังใจ (Support group) กลุ่มให้การปรึกษาและกลุ่มจิต

บำบัด (Counseling and Therapy group) ควรมีสมาชิก 5-8 คน กลุ่มที่มีขนาดใหญ่อาจทำให้สมาชิกสังเกตที่จะแสดงออกหรือแบ่งปันประสบการณ์ระหว่างกัน หรืออาจมีเวลาไม่พอ แต่หากกลุ่มมีขนาดเล็กจนเกินไป อาจก่อให้เกิดความกดดัน สร้างความรู้สึกทางลบ แต่ในกลุ่มขนาดเล็กบางกลุ่ม เช่น กลุ่มซึ่งสมาชิกเคยมีประสบการณ์การฆ่าตัวตาย หรือประสบการณ์การถูกข่มขืน กลุ่มที่มีขนาดเล็กจะให้ประโยชน์กับสมาชิกมากกว่ากลุ่มที่มีขนาดใหญ่ (Jacobs, Masson & Harvill, 2006, น.42)

1.3.3 ระยะเวลาในการเข้ากลุ่ม

ยาโลม (Yalom, 1975) กล่าวว่า ระยะเวลาในการเข้ากลุ่มโดยทั่วไปอาจใช้เวลาประมาณ 4-8 ชั่วโมงต่อครั้ง และระยะห่างในการเข้ากลุ่มแต่ละครั้งไม่ควรห่างกันจนเกินไป ในบางครั้งผู้ให้การปรึกษาอาจลดความถี่ในการเข้ากลุ่ม แต่เพิ่มเวลาในการเข้ากลุ่มแต่ละครั้งให้นานขึ้น เช่นการทำกลุ่มกับผู้ป่วยจิตเวช ซึ่งใช้เวลาครั้งละประมาณ 8 ชั่วโมงติดต่อกัน 5 วัน หรือการเข้ากลุ่มที่เรียกว่า “marathon group” ที่จะใช้เวลาทั้งหมดประมาณ 24-48 ชั่วโมง โดยให้เวลาพักผ่อน และรับประทานอาหารเพียงเล็กน้อยเท่านั้น (Yalom, 1975, น. 278)

โอลเซน (Ohlsen, 1977) กล่าวว่า ระยะเวลาในการเข้ากลุ่มควรอยู่ระหว่าง 8-10 ครั้ง โดยอาจแบ่งเป็นสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง และในแต่ละครั้งควรใช้เวลาไม่ต่ำกว่า 90 นาที (Ohlsen, 1977, น.29)

แกซดา (Gazda, 1984) อธิบายว่า ระยะเวลาในการเข้ากลุ่มควรคำนึงถึงความรุนแรงของปัญหา หากปัญหานั้นมีความรุนแรงมากควรจัดให้มีระยะเวลาในการเข้ากลุ่มนานขึ้น และเพิ่มจำนวนครั้งให้มากขึ้นด้วยเช่นกัน (Gazda, 1984, น.130)

จาคอบ, มาสสัน และฮาร์วิลล์ (Jacobs, Masson & Harvill, 2006) กล่าวว่า ระยะเวลาในการเข้ากลุ่มไม่ควรนานหรือเร็วจนเกินไป หากใช้เวลาเร็วจนเกินไปจะทำให้สมาชิกไม่มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ในการทำกลุ่มการศึกษา กลุ่มอภิปราย และกลุ่มงาน ควรใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง กลุ่มให้การปรึกษาในโรงเรียนมักใช้เวลาประมาณ 40-50 นาที ส่วนกลุ่มที่มีสมาชิกเป็นเด็ก ควรใช้เวลาสั้นๆ เพียงประมาณ 30-45 นาที สำหรับกลุ่มจิตบำบัด กลุ่มสนับสนุนให้กำลังใจ และกลุ่มพัฒนาความงอกงามทางจิตใจ ควรใช้เวลาอย่างน้อย 1 ชั่วโมงครั้ง ถึง 3 ชั่วโมง ความถี่ของการเข้ากลุ่มนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ซึ่งที่สำคัญคือ จุดประสงค์ของกลุ่มนั้นๆ และการรวมตัวของสมาชิก แต่โดยปกติแล้ว

อาจกำหนดให้มีการเข้ากลุ่มทุกวันหรือ 2-3 ครั้งต่อสัปดาห์ (Jacobs, Masson & Harvill, 2006, น.42-43)

1.3.4 กลุ่มแบบปิดและกลุ่มแบบเปิด

ทรอตเซอร์ (Trotzer, 1977) ผู้จัดกลุ่มควรกำหนดว่า กลุ่มควรจะเป็นแบบปิดหรือแบบเปิดให้แน่นอน กลุ่มแบบปิดหมายถึง กลุ่มที่ประกอบด้วยสมาชิกกลุ่มเดียวกันตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งปิดกลุ่ม ส่วนกลุ่มแบบเปิดหมายถึง กลุ่มที่มีสมาชิกบางคนออกไปและรับสมาชิกใหม่เข้ามาแทนที่เป็นระยะๆ จนกระทั่งปิดกลุ่ม สำหรับการให้การปรึกษาแบบกลุ่มควรจะมีลักษณะเป็นกลุ่มปิด เพราะกลุ่มจะมีการพัฒนาและก้าวสู่ช่วงเวลาที่มีการแก้ปัญหา ซึ่งความเคลื่อนไหวนี้จำเป็นจะต้องอาศัยเวลาและความผูกพันเป็นหนึ่งเดียวกัน การที่มีสมาชิกใหม่เข้ามาในกลุ่มอาจจะขัดขวางต่อการพัฒนาการเช่นนี้ได้ (ไพรัตน์ รุจิรานุกพงศ์, 2548, น.33)

แฮนเซน (Hensen, 1980, น.366) ได้กล่าวว่า กลุ่มควรจะเป็นกลุ่มแบบปิด ไม่มีการเปิดรับสมาชิกในระหว่างการให้การปรึกษา แม้จะมีสมาชิกลาออกจากกลุ่มไปก็ตาม (ไพรัตน์ รุจิรานุกพงศ์, 2548, น.33)

จาคอบ มาสสัน และฮาร์วิลล์ (Jacobs, Masson & Harvill, 2006) กล่าวว่า การกำหนดให้กลุ่มเป็นกลุ่มปิดหรือกลุ่มเปิดเป็นความรับผิดชอบอีกอย่างหนึ่งของผู้นำกลุ่ม มีหลายๆ กลุ่มที่กำหนดให้กลุ่มของตนเองเป็นกลุ่มแบบปิด หมายถึง จะไม่เปิดรับสมาชิกใหม่ และจะไม่อนุญาตให้ตั้งกลุ่มใหม่ กลุ่มปิดสามารถกำหนดเวลาและปรับเปลี่ยนเป้าหมายกลุ่มให้มีความเหมาะสมมากขึ้นได้ แต่กลุ่มเปิดซึ่งสามารถเปิดรับสมาชิกใหม่ได้ สำหรับกลุ่มสนับสนุนให้กำลังใจ และกลุ่มให้การปรึกษาหรือกลุ่มจิตบำบัด ควรมีลักษณะเป็นกลุ่มแบบปิด เพราะสมาชิกจะต้องมีพัฒนาการเกี่ยวกับความรู้สึกไว้วางใจซึ่งกันและกัน แต่ในบางครั้งกลุ่มแบบปิดอาจทำให้สมาชิกรู้สึกเบื่อหน่าย และรู้สึกว่าเพิ่มสมาชิกเหมือนกับการเพิ่มชีวิตใหม่ (Jacobs, Masson & Harvill, 2006, น.44-45)

1.3.5 ความสมัครใจของสมาชิกกลุ่ม

ทรอตเซอร์ (Trotzer, 1977) โดยทั่วไปผู้ที่เข้าร่วมกลุ่มจะแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ผู้ที่สมัครใจ (The Volunteer) ผู้ที่สมัครใจแถมถูกบังคับ (The Forced Volunteer) และผู้ที่ถูกบังคับ (The Forced Participant) ผู้สมัครใจจะตัดสินใจเข้าร่วมกลุ่มด้วยความเต็มใจของตนเอง ซึ่งการให้การปรึกษาแบบกลุ่มจะทำต่อผู้รับการปรึกษาที่มีความทุกข์ใจและต้องการ

ความช่วยเหลือได้ง่ายกว่าผู้ที่ถูกบังคับจากครอบครัวหรือเพื่อนฝูง และผู้ที่สมัครใจมักจะได้รับประโยชน์มากกว่าผู้ที่ไม่สมัครใจ ดังนั้นผู้ให้การศึกษามักประสบผลสำเร็จในการให้การศึกษาแก่ผู้ที่สมัครใจมากกว่า สำหรับผู้ที่สมัครใจเกมถูกบังคับนั้น เป็นประเภทครึ่งๆ กลางๆ บุคคลประเภทนี้แสดงความสนใจที่จะเข้าร่วมกลุ่มก็เพียงเพราะว่าได้รับการกระตุ้นคะขอยหรือถูกชักนำให้เข้าร่วมกลุ่ม ดังนั้นจึงต้องใช้เวลามากกว่าจะเกิดความไว้วางใจและยอมรับในกลุ่ม ส่วนผู้ที่ถูกบังคับให้เข้ากลุ่มนั้นอาจจะเป็นผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือแต่ไม่ยอมเข้ากลุ่มด้วยเหตุผลใดเหตุผลหนึ่ง ดังนั้นผู้ให้การศึกษาจำเป็นต้องใช้เวลาแก่สมาชิกประเภทนี้มากขึ้น จนกว่าเขาจะกล้าเปิดเผยตนเองออกมา (ไพรัตน์ รุจิรานพวงศ์, 2548, น.34)

1.3.6 อายุ

ทรอตเซอร์ (Trotzer, 1977) การจัดกลุ่มมักนิยมจัดให้บุคคลที่มีอายุใกล้เคียงกันอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เพราะสมาชิกกลุ่มจะรู้สึกสะดวกใจมากขึ้นเมื่ออยู่ในกลุ่มที่มีอายุใกล้เคียงกัน การจัดกลุ่มที่สมาชิกมีอายุต่างกันมากๆ ควรจะทำในกรณีที่มีจุดประสงค์พิเศษเท่านั้น เช่น จัดให้เด็กวัยรุ่นและผู้ปกครองอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายมีโอกาสพูดคุยจากกันอย่างเปิดเผย หรือจัดนักศึกษาปีสุดท้ายและนักศึกษาปีที่ 1 อยู่ในกลุ่มเดียวกัน เพื่อให้นักศึกษาปีที่ 1 ได้เรียนรู้ทักษะทางสังคม (social skills) จากตัวแบบซึ่งเป็นรุ่นพี่ เป็นต้น (ไพรัตน์ รุจิรานพวงศ์, 2548, น.34)

1.3.7 เพศ

ทรอตเซอร์ (Trotzer, 1977) กล่าวว่า การจัดกลุ่มให้สมาชิกทั้งหมดเป็นเพศเดียวกัน เหมาะสำหรับผู้รับการปรึกษาที่เป็นเด็กวัยเข้าโรงเรียน (school-age children) ส่วนการจัดกลุ่มให้มีทั้งสองเพศละกันเหมาะสำหรับผู้รับการปรึกษาที่เป็นวัยรุ่นและผู้ใหญ่ ทั้งนี้เพราะเด็กวัยเข้าโรงเรียนหรือเด็กอายุประมาณ 6-12 ปีเป็นวัยที่กำลังอยู่ในระยะของการเรียนรู้อัตลักษณ์ความเป็นชายและความเป็นหญิง ส่วนการจัดกลุ่มให้ละกันทั้งสองเพศนั้นจะมีสภาพที่คล้ายกับสังคมภายนอกมากกว่า นอกจากนี้เด็กวัยรุ่นยังมีแนวโน้มที่จะไวต่อการประเมินตัวเขาของเพศตรงข้ามและมีความต้องการอย่างมากที่จะปรับปรุงตนเอง (ไพรัตน์ รุจิรานพวงศ์, 2548, น.34)

1.3.8 ระดับสติปัญญาและการศึกษา

ทรอตเซอร์ (Trotzer, 1977) พบว่า การที่สมาชิกกลุ่มมีระดับสติปัญญาใกล้เคียงกันมีความสำคัญ ผู้ใหญ่ที่มีระดับสติปัญญาและการศึกษาดำกว่าสมาชิกกลุ่มอื่นๆ มักจะรู้สึกเป็นส่วนเกินและไม่สนใจที่จะมีส่วนร่วมในกลุ่ม (ไพรัตน์ รุจิรานพวงศ์, 2548, น.35)

1.3.9 ความเป็นเพื่อน

ทรอตเซอร์ (Trotzer, 1977) กล่าวว่าทำให้การปรึกษาแบบกลุ่มไม่ควรจัดเพื่อนสนิทญาติ และผู้ที่ไม่เป็นมิตรกับสมาชิกอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เพราะบุคคลเหล่านั้นมักจะมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับปัญหาของสมาชิกคนนั้น เขาจึงอาจจะไม่พูดสิ่งต่างๆ ออกมาได้อย่างเปิดอก ในบางกรณีการจัดให้เพื่อนสนิทอยู่ในกลุ่มเดียวกันทำให้เกิดผลเสีย เพราะพวกเขามีแนวโน้มที่จะให้การสนับสนุนอีกฝ่ายหนึ่งในทางที่ไม่ถูกต้อง แต่กลุ่มก็อาจได้รับประโยชน์ในแง่ที่สมาชิกได้แรงสนับสนุนในการแก้ปัญหาของเขา และกลุ่มก็ยังสามารถปรับปรุงสัมพันธภาพของพวกเขาได้ด้วยการช่วยให้พวกเขาได้เกิดความเข้าใจต่อกันมากขึ้น ดังนั้นในการตัดสินใจว่าจะจัดให้เพื่อนสนิทอยู่ในกลุ่มเดียวกันหรือไม่ จะต้องมีการหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของพวกเขา โดยสังเกตการณ์พูดคุย การพยายามสรุปให้ได้ว่าสัมพันธภาพของพวกเขาจะมีผลเสียต่อกกลุ่มหรือไม่ (ไพรัตน์ รุจิรานพวงศ์, 2548, น.35)

1.3.10 การจัดสถานที่

ทรอตเซอร์ (Trotzer, 1977) พบว่า การจัดสถานที่รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพต่างเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญประการหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะมีผลต่อปฏิสัมพันธ์ (interaction) ภายในกลุ่มในช่วงที่กำลังสร้างความคุ้นเคยต่อกัน ห้องที่จะใช้ประชุมกลุ่มควรมีขนาดเล็ก แต่ก็ใหญ่พอที่จะบรรจุสมาชิกทั้งหมดได้โดยไม่ต้องอยู่กันอย่างเบียดเสียด ควรมีความเป็นส่วนตัว (privacy) ปราศจากการรบกวนจากผู้อื่น นอกจากนี้ การจัดที่นั่งควรจะจัดเป็นรูปวงกลม ส่วนจะนั่งบนเก้าอี้หรือนั่งบนพื้นก็ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของผู้จัดกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม (ไพรัตน์ รุจิรานพวงศ์, 2548, น.35)

1.4 ประโยชน์และคุณค่าของการให้การปรึกษาแบบกลุ่ม

แกซดา (Gazda, 1989) ได้รวบรวมประโยชน์และคุณค่าของการให้การปรึกษาแบบกลุ่มไว้ดังต่อไปนี้

1. สมาชิกในกลุ่มได้รู้ว่าผู้อื่นก็มีปัญหาเช่นเดียวกับตนเอง
2. การยอมรับและการสนับสนุนจากสมาชิกในกลุ่ม จะกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มเผชิญกับปัญหาของตนเอง
3. กลุ่มเป็นตัวแทนของสังคม เป็นที่ซึ่งทุกคนมีโอกาสที่จะแสดงหรือทดลองพฤติกรรมบางอย่าง เช่น การสร้างสัมพันธภาพ
4. สมาชิกแสดงพฤติกรรมและความรู้สึกของตนเอง ตลอดจนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้จากการตระหนักถึงความปลอดภัย ความไว้วางใจจากสมาชิกภายในกลุ่ม
5. สมาชิกในกลุ่มได้เรียนรู้ถึงการให้และการยอมรับความช่วยเหลือตามบทบาทของตนเองภายในกลุ่ม
6. สมาชิกในกลุ่มได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหของสมาชิกคนอื่นๆ ด้วยการสังเกต
7. การให้การปรึกษาแบบกลุ่มมักทำให้สมาชิกในกลุ่มต้องการที่จะได้รับการช่วยเหลือเป็นรายบุคคล
8. บรรยากาศของความเป็นกันเองภายในกลุ่ม จะทำสมาชิกมีความรู้สึกเป็นครอบครัวเดียวกัน ทำให้นำไปสู่การเปิดเผยปัญหาครอบครัว
9. การให้การปรึกษาแบบกลุ่มจะได้ผลดีกับวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่แสวงหาอัตลักษณ์ของตน และต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน
10. การให้การปรึกษาแบบกลุ่มจะช่วยให้ประหยัดเวลา เปิดโอกาสให้นักจิตวิทยาได้ใช้เวลาสำหรับบุคคลอื่นๆ อย่างทั่วถึง (ไพรัตน์ รุจิรานพวงศ์, 2548, น.36)

2. แนวคิดเกี่ยวกับความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรค

ความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรคหรือ Adversity Quotient (AQ) เป็นแนวคิดใหม่ซึ่งศึกษาจากงานวิจัยกว่า 500 ชิ้นทั่ว AQ เกี่ยวข้องกับหลักวิทยาศาสตร์ 3 สาขาหลัก คือ จิตวิทยาการรับรู้ (Cognitive Psychology) จิตเวชประสาทและภูมิคุ้มกันวิทยา (Psychoneuroimmunology) และสรีรประสาทวิทยา (Neurophysiology) ดังนั้น AQ จึงประกอบไปด้วยองค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วนคือ ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ และการนำไปประยุกต์ใช้กับโลกความเป็นจริง ผลจากการศึกษาวิจัยกว่า 19 ปี และกว่า 10 ปีของการนำแนวคิดเกี่ยวกับ AQ ไปประยุกต์ใช้กับองค์กรต่างๆ ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จทั้งในด้านการงานและการดำเนินชีวิต ซึ่งส่วนใหญ่ปัจจัยเหล่านั้นจะถูกกำหนด

โดย AQ ของแต่ละบุคคล

2.1 ความหมายของความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค

สตอลทซ์ (Stoltz, 2000 อ้างจาก วันเพ็ญ สมภพรุ่งโรจน์, 2547) ให้ความเห็นว่า ความสามารถในการเผชิญอุปสรรค (Adversity Quotient) เป็นความสามารถในการยืนหยัดเอาชนะอุปสรรคความยากลำบากของบุคคลเพื่อให้บุคคลก้าวไปสู่หนทางแห่งความสำเร็จ โดยบุคคลนั้นต้องประกอบไปด้วยความสามารถในการยอมรับการเปลี่ยนแปลง (Embracing Change) ความสามารถในการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง (Resilience) ความสามารถในการเพียรพยายาม (Persistence) ความสามารถในการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ (Learning) ความสามารถในการปรับปรุงตนเองอยู่ตลอดเวลา (Improvement) ความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness) ความสามารถในการคิดอย่างสร้างสรรค์ (Creative) ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง (Motivation) ความสามารถในการกล้าเสี่ยงและกล้าทดลอง (Risk Taking) และความสามารถในการสร้างผลผลิตของงานให้ดีขึ้น (Productivity) (วันเพ็ญ สมภพรุ่งโรจน์, 2547, น.11)

วิทยา นาควัชระ (2544) ได้ให้ความหมายของ AQ ว่า หมายถึงความอดทนเมื่อมีอุปสรรคและสามารถฟันฝ่าอุปสรรคได้อย่างคนมีกำลังใจและความหวังอยู่เสมอ วิทยา นาควัชระ (2544, น.91)

ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์ (2545) กล่าวว่า AQ หมายถึงรูปแบบปฏิกิริยาตอบสนองหรือพฤติกรรมของคนๆ นั้นต่อปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น เป็นรูปแบบพฤติกรรมตอบสนองต่อปัญหาอุปสรรคในชีวิต ซึ่งเป็นกลไกของสมองที่เกิดจากใยประสาทต่างๆ ที่ถูกสร้างขึ้น ผักผ่อนขึ้น ปัญหาที่กล่าวถึงนี้อาจเป็นปัญหาเล็กน้อย หรืออาจเป็นปัญหามานกลาง หรืออาจเป็นปัญหาที่ใหญ่โตมหาศาลมหัศจรรย์ก็เป็นไปได้ รูปแบบการตอบสนองนี้คือ รูปแบบการจัดการกับปัญหา ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์ (2545, น.103)

นันทนุช ตั้งเสถียร (2546) อธิบายว่า AQ เป็นแนวคิดที่พยายามทำความเข้าใจอุปสรรค ความยากลำบากและความรู้ที่มาจากความรู้สึกว่าทำไมคนจึงท้อแท้และสิ้นหวังเมื่อประสบเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ที่ยากลำบากที่ได้ผ่านเข้ามาเสมือนมรสุมที่จู่โจม AQ จึงเป็นสิ่งที่ถูกเชื่อว่าจะช่วยทำให้คนอดทนกับความยากลำบากและฟันฝ่าเอาชนะอุปสรรคเหล่านั้นไปได้ (นันทนุช ตั้งเสถียร (2546, น.24)

กล่าวโดยสรุป AQ หรือ Adversity Quotient หมายถึงความสามารถของแต่ละบุคคลในการที่จะอดทนต่ออุปสรรคปัญหาที่เกิดขึ้น มีความพร้อมที่จะเผชิญกับอุปสรรคปัญหา และมีความพยายามที่จะหาวิธีการแก้ไขเพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนกับการดำเนินชีวิตในด้านอื่นๆ และมุ่งลงมือกระทำให้อุปสรรคเหล่านั้นให้ผ่านพ้นไปเพื่อไปสู่ความสำเร็จตามที่คาดหวังไว้

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค

สตอลทซ์ (Stoltz, 1997) ได้อธิบายว่าความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคเกี่ยวข้องกับหลักทางวิทยาศาสตร์ 3 สาขา ดังต่อไปนี้

1. จิตวิทยาการรับรู้ (Cognitive Psychology)

การตอบสนองต่ออุปสรรคเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับความสำเร็จของบุคคล ใครที่เชื่อว่าอุปสรรคจะคงอยู่ถาวร ไม่สามารถแก้ไขได้ หรืออุปสรรคเหล่านั้นไม่สามารถควบคุมได้ ความเชื่อเช่นนี้ทำให้เกิดการรับรู้ว่าอุปสรรคคือความยากลำบาก แต่ในขณะเดียวกัน หากใครที่มีความเชื่อว่าอุปสรรคเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพียงชั่วคราว เราสามารถควบคุมได้ และแก้ไขให้ผ่านพ้นไปได้ ความเชื่อนี้จะส่งผลให้บุคคลนั้นรับรู้ถึงอุปสรรคที่เกิดขึ้นในทางบวก พร้อมทั้งจะเผชิญและหาหนทางแก้ไขเพื่อให้อุปสรรคผ่านพ้นไป

2. จิตเวชประสาทและภูมิคุ้มกันวิทยา (Psychoneuroimmunology)

การตอบสนองต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้นมีความเกี่ยวข้องกับสุขภาพกายและสุขภาพจิตของบุคคลโดยตรง เช่น การตอบสนองต่ออุปสรรคทางลบจะส่งผลถึงระบบภูมิคุ้มกัน และสามารถทำให้เกิดภาวะโรคซึมเศร้า

3. สรีรประสาทวิทยา (Neurophysiology)

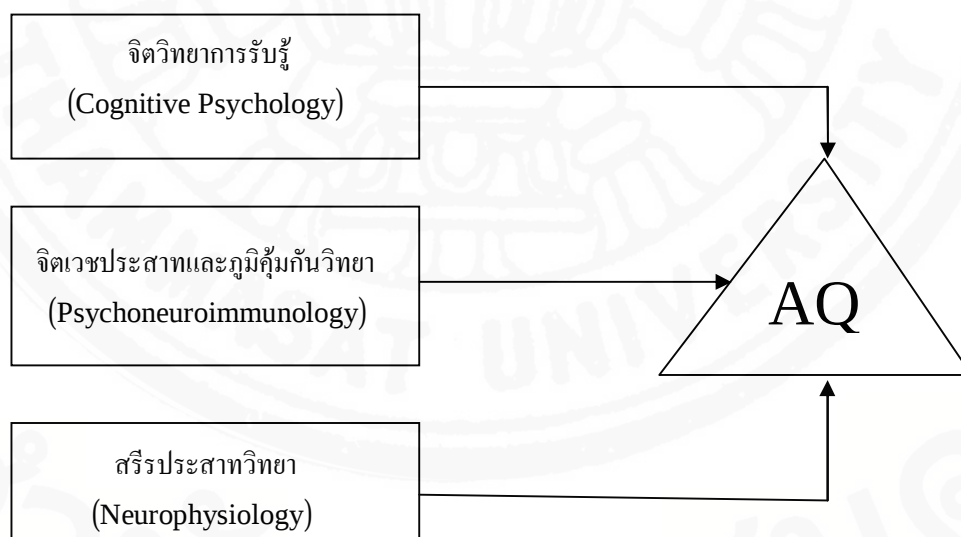
ความเคซินหรือที่เรียกว่านิสซินั้นเกิดจากสมองบริเวณจิตใต้สำนึก ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ การจะพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคสามารถทำได้โดยการเปลี่ยนแปลงนิสซินเดิม และทดแทนด้วยนิสซินใหม่ที่พร้อมจะคงอยู่อย่างถาวร (Stoltz, 1997, น.83)

สันสนีย์ จัตรคุปต์ (2545) กล่าวว่า ในแง่ของการทำงานของสมองจะเห็นว่าสมองของมนุษย์เรานอกจากจะมีใยประสาทที่มีเครือข่ายแน่นหนาที่เราจะปลูกฝังให้กับเด็กหรือผู้ใหญ่ และยังมีการทำงานของสารเคมีของสมอง ปกติแล้วเซลล์สมองจะทำงานโดยการสร้างสารเคมี

ต่างๆ มากกว่า 50 ชนิดจะมีสารเคมีที่ทำให้เรามีความสุข ทำให้เรามีความทุกข์ ทำให้เรามีความทรงจำ ทำให้เรามีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ช่วยกันทำงาน ทำงานอย่างประสานกัน เช่นเดียวกับการตอบสนองต่ออารมณ์ต่างๆ ขึ้นอยู่กับสารเคมีในสองเช่นเดียวกัน พบว่าในคนที่ซึมเศร้านั้น เซโรโตนินในสมองจะมีระดับที่ลดลง หรือในขณะที่เรากำลังออกกำลังกายหรือในช่วงที่เรามีความสุข สารเอ็นโดฟินและสารโดปามีนก็จะหลั่งออกมาทำให้เรามีความสุข ผู้ป่วยที่เป็นโรคอัลไซเมอร์จะมีการเสื่อมสลายหรือเซลล์สมองตายไป โดยเฉพาะเซลล์สมองที่สร้างสารที่เรียกว่า อะเซทิลโคลีน ซึ่งสารเคมีต่างๆ เหล่านี้เองที่จะเป็นตัวช่วยในการทำงานของเซลล์สมองส่งเป็นกระแสไฟฟ้าไปที่เครือข่ายเส้นใยประสาท ดังนั้นปฏิกิริยาการตอบสนอง แนวคิดต่างๆ แม้กระทั่ง AQ ก็มาจากการทำงานของกระแสไฟฟ้าและใยประสาทเหล่านี้เช่นเดียวกัน (คันสนีย์ ฉัตรคุปต์, 2545, น.108-109)

ภาพที่ 1

แสดงแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรค

ที่มา : สตอลทซ์ (Stoltz, 1997, น. 83)

2.3 ความสำคัญของความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค

จากแนวคิดของสตอลทซ์ (Stoltz, 1997) ที่ว่าความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคประกอบไปด้วยองค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วนคือ ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ และการนำไปประยุกต์ใช้กับโลกความเป็นจริงนั้น สามารถทำให้เรานำ AQ ไปทำนายว่า

- ใครจะมีความสามารถในการต้านทานหรืออดทนต่ออุปสรรค และสามารถฟันฝ่าอุปสรรคได้ดีเพียงใด
- ใครจะสามารถเอาชนะอุปสรรค และใครจะพ่ายแพ้ต่ออุปสรรค
- ใครจะเป็นผู้มีความสามารถในการกระทำสิ่งต่างๆ เกิดกว่าที่ตนเองคาดไว้
- ใครจะล้มเลิก และใครจะมีความเพียรพยายามในการที่จะฟันฝ่าอุปสรรคไปสู่ความสำเร็จ

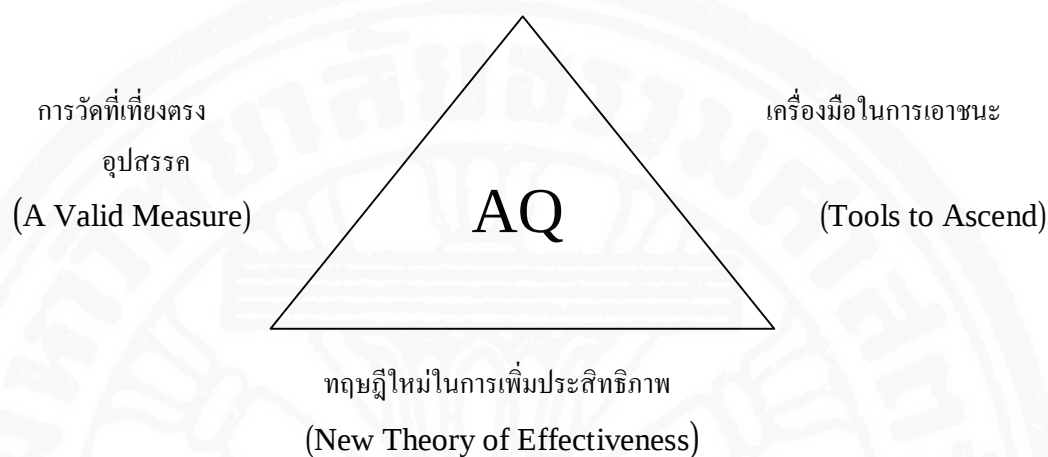
นอกจาก AQ จะสามารถทำนายสิ่งต่างๆ เหล่านี้แล้ว AQ ยังมีลักษณะสำคัญอีก 3 ประการ ได้แก่

1. AQ เป็นแนวคิดใหม่ที่ช่วยสร้างความเข้าใจ ส่งเสริม และขยายมุมมองในเรื่องการประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นแนวคิดที่สร้างขึ้นจากงานวิจัย การนำไปปฏิบัติ และการผสมผสานความรู้ใหม่ โดยให้คำนิยามว่า อะไรเป็นสาเหตุให้บุคคลประสบความสำเร็จ
2. AQ เป็นเครื่องวัดการตอบสนองต่ออุปสรรค ซึ่งเป็นส่วนที่อยู่ในจิตใต้สำนึกและไม่เคยได้รับการตรวจสอบเลย จึงเป็นครั้งแรกที่เราสามารถจะประเมิน ทำความเข้าใจ และเปลี่ยนแปลงการตอบสนองต่ออุปสรรคของตัวเอง
3. AQ เป็นชุดเครื่องมือที่มีพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ สามารถนำมาใช้พิสูจน์ว่าคุณคลมีการตอบสนองต่ออุปสรรคอย่างไร เพื่อที่จะนำไปเพิ่มประสิทธิภาพให้กับตนเอง ผู้อื่น และองค์กรได้ (Stoltz, 1997, น. 7)

สตอลทซ์ (Stoltz, 1997) ได้แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง AQ กับ ลักษณะทั้ง 3 ประการ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2

แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง AQ กับ ลักษณะทั้ง 3 ประการ

ที่มา : สตอลทซ์ (Stoltz, 1997, น. 83)

แนวคิดเรื่อง AQ นอกจากจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้แต่ละบุคคลแล้ว ทฤษฎี การวัด และเครื่องมือที่ใช้ยังสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้กับทีมงาน สัมพันธภาพระหว่างบุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน วัฒนธรรม และสังคม นอกจากนั้น AQ ยังสามารถทำนายความสำเร็จได้อีก 17 อย่าง (Stoltz, 1997, น. 8-9) ได้แก่

1. การปฏิบัติงาน
2. แรงจูงใจ
3. การส่งเสริมพลังอำนาจ
4. ความคิดสร้างสรรค์
5. การเพิ่มผลิตผล
6. การเรียนรู้
7. พลังงาน
8. ความหวัง
9. ความสุข ความกระปรี้กระเปร่า และความสนุกสนาน

10. สุขภาพอารมณ์
11. สุขภาพร่างกาย
12. การไม่ดลละ
13. ความยืดหยุ่น
14. การพัฒนาตลอดเวลา
15. ทักษะคติ
16. ความมีอายุยืน
17. การตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลง

2.4 ความสัมพันธ์ระหว่าง AQ เทียบกับ IQ และ EQ

หลายคนอาจสงสัยว่าเพราะอะไรคนเราจึงมีพรสวรรค์ มีไหวพริบดีปัญญา การมีร่างกายแข็งแรงการได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว และการมีทรัพยากรไม่จำกัดมากกว่าคนอื่น ๆ ในขณะที่อีกหลายๆ คนยังขาดแคลนสิ่งต่างๆ เหล่านี้ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม เพราะอะไร คนที่มีพรสวรรค์ล้ำเลิศกว่าคนอื่น ๆ จึงล้มเหลวมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับคนที่มีโอกาสเพียงเล็กน้อยแต่กลับประสบความสำเร็จเกินกว่าการคาดหมาย จึงนำมาซึ่งคำถามที่ว่าอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้คนประสบความสำเร็จ (Stoltz, 1997, น. 11)

เชาว์ปัญญา หรือ Intelligence Quotient (IQ) ไม่เพียงพอต่อการประสบความสำเร็จ หากพิจารณาความคิดล้าสมัยเกี่ยวกับการวัดเชาว์ปัญญาซึ่งเป็นแบบประเมินทางวิทยาศาสตร์ที่ได้รับการเชื่อถือจากพ่อแม่ ครูอาจารย์ และนายจ้างว่าความถนัดและพันธุกรรมเป็นตัวทำนายความสำเร็จที่สามารถเชื่อถือได้ แต่ในปัจจุบัน โลกนี้มีตัวอย่างของผู้ที่มีเชาว์ปัญญาสูงแต่ไม่ประสบความสำเร็จให้เห็นมากมาย

จิตรา คุษฎีเมธา (2547) กล่าวว่า ในอดีตเชื่อกันว่าคนที่ประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องเป็นคนที่มีความ “ไอคิว” ดี (Intelligence Quotient) หรือมีความฉลาดแต่ความฉลาดเพียงอย่างเดียวเริ่มทำให้คนไม่ประสบความสำเร็จ ปัจจุบันคนที่มีความรอบรู้มากมายแต่เอาตัวไม่รอดเมื่อประสบปัญหาต่างๆ จึงเริ่มเชื่อว่าเด็กหรือคนในวัยต่างๆ จะประสบความสำเร็จได้ต้องมี 3 ส่วนประกอบด้วยกัน นั่นคือ “ไอคิว” “อีคิว” (Emotional Quotient) หรือความฉลาดทางอารมณ์ รู้เท่าทันอารมณ์ตัวเอง มีความหนักแน่น และ “เอคิว” (Adversity Quotient) หรือความสามารถในการฝ่าอุปสรรค วิทยา นาควัชร (2544) อธิบายว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมามี

ทั้งข้อดีและข้อบกพร่องในตัวเองที่ทำให้สุขหรือทุกข์ ประสบความสำเร็จมากขึ้นหรือน้อยลง กันทุกคน ซึ่งขึ้นอยู่กับ

1. พันธุกรรม
2. การอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่วัยเด็ก
3. สิ่งแวดล้อม

ปัจจัยทั้ง 3 อย่างนี้ได้หล่อหลอมให้เกิดเป็นบุคลิกภาพที่ดีหรือไม่ดี เกิดเป็นนิสัยที่จะทำให้ชีวิตเจริญหรือนิสัยที่ทำให้ชีวิตเสื่อมถอยลง ปัจจัยบางอย่างก็เชื่อว่าจะได้รับอิทธิพลมาจากกรรมพันธุ์ เช่น ความฉลาดทางปัญญา (IQ หรือ Intelligence Quotient) ถ้าใคร IQ สูงก็ถือว่าฉลาด เป็นสิ่งดี ปัจจัยบางอย่างก็เชื่อว่าจะเกิดจากการพัฒนาสมองซีกขวาได้มากขึ้น ทำให้เกิดความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ถ้าใครมีมากก็จะทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อชีวิต อารมณ์ดี ปรับตัวเองได้ดี เห็นอกเห็นใจคนอื่น ซึ่งเชื่อว่าจะมาจากการอบรมเลี้ยงดูเป็นส่วนใหญ่ ปัจจัยบางอย่างก็มาจากการหล่อหลอมพฤติกรรม มีการเลียนแบบอย่างที่ดี มีวินัยในชีวิตดี ทำให้เกิดความฉลาดทางคุณธรรม (MQ) ซึ่งเป็นเรื่องของการอบรมเลี้ยงดูเช่นเดียวกัน วิทยา นาควัชระ (2544, น. 92-93)

ส่วน AQ นั้น เชื่อกันว่าจะทำให้มนุษย์สามารถเอาชนะอุปสรรคได้มากขึ้น เป็นความอดทนบึกบึน มีพลังที่จะฝ่าฟันอุปสรรคได้มาก ผลงานก็มีมาก ความสำเร็จในชีวิตรวมทั้งความสุขก็จะมีมากขึ้น และจะส่งเสริมให้ผู้ที่มี IQ, EQ และ MQ ด้อยอยู่แล้วมีความสุขอยู่รอด ไม่ท้อถอยง่าย สามารถคงความดีและความสุขอยู่ได้นาน โดยไม่ท้อแท้ต่อศัตรูหรืออุปสรรคที่จะต้องพบได้เสมอในชีวิต

กรมสุขภาพจิต (2548) กล่าวว่า ปัจจุบันพบว่าคนที่มีไอคิวดีเพียงอย่างเดียวนั้นอาจจะไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตเท่าที่ควร ไอคิวสามารถวัดออกมาเป็นตัวเลขได้ จึงมีผู้ให้ความสำคัญกับไอคิวมาโดยตลอด เด็กที่เรียนเก่งจะมีแต่คนที่ชื่นชม พ่อแม่ครูอาจารย์รักใคร่ ต่างจากเด็กที่เรียนปานกลางหรือเด็กที่เรียนแย้มักไม่ค่อยเป็นที่สนใจ หรือถูกดูว่า ทั้งๆ ที่เด็กเหล่านี้อาจมีความสามารถทางด้านอื่น เช่น ดนตรี กีฬา ศิลปะ เพียงแต่ไม่มีความถนัดเชิงวิชาการเท่านั้น มาในช่วงหลังๆ ความเชื่อมั่นในไอคิวเริ่มสั่นคลอนเมื่อมีการตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการวัดและความสำคัญของไอคิว จนในที่สุดเมื่อ 10 ปีผ่านมาก็จึงยอมรับกันว่า แท้จริงแล้ว ในความเป็นจริงชีวิตต้องการทักษะและความสามารถในด้านอื่นๆ อีกมากมายที่

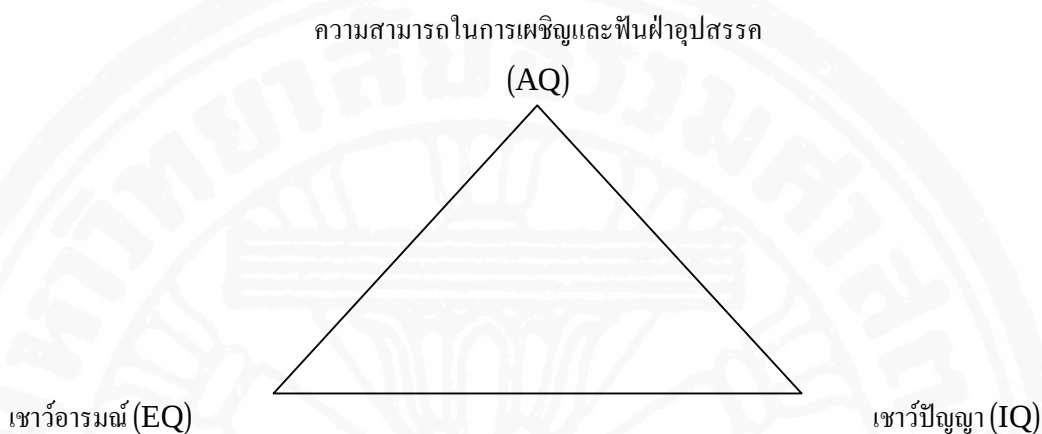
นอกเหนือไปจากการจำเก่ง การคิดเลขเก่ง หรือการเรียนเก่ง ความสามารถเหล่านี้อาจจะช่วยให้คนๆ หนึ่งได้เรียน ได้ทำงานในสถานที่ดีๆ แต่คงไม่สามารถเป็นหลักประกันถึงชีวิตที่มีความสุขได้

มีงานวิจัยในรัฐแมสซาชูเซต สหรัฐอเมริกาศึกษาความสัมพันธ์ของไอคิวกับความสำเร็จในชีวิต โดยติดตามเก็บข้อมูลจากเด็ก 450 คน พบว่าไอคิวมีความสัมพันธ์เพียงเล็กน้อยกับความสามารถในการทำงาน ได้ดีหรือกับการดำเนินชีวิต และพบว่าปัจจัยที่สามารถจะทำนายถึงความสำเร็จในด้านต่างๆ ของชีวิตได้ดีกว่า กลับเป็นความสามารถด้านต่างๆ ในวัยเด็กที่ไม่เกี่ยวข้องกับไอคิว เช่น ความสามารถในการจัดการกับความผิดหวัง การควบคุมอารมณ์ และการเข้ากับบุคคลอื่นๆ ได้ดี เช่นเดียวกับงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งที่ติดตามเก็บข้อมูลจากผู้ที่จบปริญญาเอกทางวิทยาศาสตร์ 80 คน ตั้งแต่ตอนที่ยังศึกษาอยู่ไปจนถึงบั้นปลายชีวิตในวัย 70 ปี พบว่าความสามารถทางด้านอารมณ์และสังคมมีส่วนทำให้ประสบความสำเร็จในวิชาชีพ และมีชื่อเสียงมากกว่าความสามารถทางเชาว์ปัญญาหรือไอคิวถึง 4 เท่า (กรมสุขภาพจิต, 2548)

สตอลทซ์ (Stoltz, 1997) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการประสบความสำเร็จว่าจะต้องมาจากองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ IQ, EQ และ AQ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3

แสดงองค์ประกอบ 3 ส่วนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ

ที่มา : สตอลทซ์ (Stoltz, 1997, น.12)

2.5 ประเภทของบุคคลตามแนวคิดความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค

สตอลทซ์ (Stoltz, 1997) เปรียบเทียบชีวิตของคนกับการปีนเขา ซึ่งการจะปีนขึ้นไปจนถึงยอดเขานั้นจะต้องมีความมุ่งมั่น เพียรพยายาม และมีความอดทน สตอลทซ์ได้แบ่งประเภทบุคคลออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. ผู้ไม่สู้ (The Quitter) มีผู้คนจำนวนมากที่เลือกจะไม่ทำ หลบเลี่ยง ถอยหนี และถอนตัวจากการกระทำสิ่งต่างๆ ผู้ไม่สู้จะละทิ้งการปีนเขาเพื่อไปสู่ยอดเขา และปฏิเสธโอกาสที่ภูเขาหยิบยื่นให้ คนกลุ่มนี้จะเพิกเฉย ปกปิด และละทิ้งแรงผลักดันของตนเองในการไปสู่ความสำเร็จ
2. ผู้พักแรม (The Camper) ผู้พักแรมจะปีนเขาได้สูงกว่าผู้ไม่สู้ แต่หลังจากนั้นเขาจะพูดว่า “ฉันมาได้ไกลเท่านี้ (หรือไกลกว่าที่ฉันต้องการ)” ความเหนื่อยล้าจากการปีนเขาจะทำให้ผู้พักแรมยุติการปีนเขา และหันมาเลือกชีวิตที่เรียบง่าย สะดวกสบายบนที่ราบสูง เพื่อหลีกเลี่ยงความยากลำบาก และจะปักหลักอยู่ที่นั่น ผู้พักแรมต่างจากผู้ไม่สู้ตรงที่อย่างน้อยผู้พักแรมยังมีความพยายามและความท้าทายที่จะไปสู่ความสำเร็จ การเดินทางจะเป็นไปอย่างเรียบง่าย หรือต้องทุ้มเทหรือใส่ใจอย่างมากเพื่อที่จะไปให้ไกลเท่าที่จะไปได้ ความสำเร็จเพียงบางส่วนอาจถูก

มองว่าเป็นความสำเร็จ ซึ่งเป็นการรับรู้ที่ผิดพลาด แม้ว่าผู้พักแรมจะประสบความสำเร็จในการมาถึงจุดพักแรมได้ แต่ไม่สามารถคงความสำเร็จหากปราศจากการพัฒนาตนเอง

3. นักปีนเขา (The Climber) นักปีนเขาถือเป็นผู้ที่อุทิศชีวิตของตนเองให้กับการประสบความสำเร็จ โดยไม่คำนึงถึงภูมิหลัง ข้อได้เปรียบ-เสียเปรียบ ความโชคร้าย หรือความโชคดี นักปีนเขาจะพยายามอย่างต่อเนื่องเพื่อไปสู่ความสำเร็จ เรียกได้ว่าเป็น “กระด่ายภูเขา” นักปีนเขาเป็นนักคิดที่เชื่อว่า ทุกสิ่งทุกอย่างสามารถเป็นไปได้ โดยไม่สนใจกับอายุ เพศ เชื้อชาติ สภาพร่างกายหรือสภาพจิตใจ หรือกระทั่งอุปสรรคที่ขัดขวางความสำเร็จ (Stoltz, 1997, น.13-15)

2.6 รูปแบบชีวิตของบุคคลทั้ง 3 ประเภท

สตอลทซ์ (Stoltz, 1997) ได้กล่าวถึงความแตกต่างในรูปแบบชีวิตของบุคคลทั้ง 3 ประเภทและเปรียบเทียบรูปแบบชีวิตของคนทั้ง 3 ประเภทกับทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ ดังต่อไปนี้

1. ผู้ไม่สู้ มักเป็นผู้มีชีวิตที่ชอบความประนีประนอม บุคคลกลุ่มนี้จะละทิ้งความฝัน และเลือกสิ่งที่พวกเขารับรู้ว่าเป็นเส้นทางที่ง่ายดาย ผู้ไม่สู้จะพบกับความเจ็บปวดจากความพยายามหลีกเลี่ยงการไปสู่ยอดเขา และช่วงเวลาที่ทุกข์ทรมานมากที่สุดสำหรับผู้ไม่สู้คือ การมองย้อนกลับไปในอดีตและมองเห็นความยากจน ผลที่มักเกิดขึ้นกับผู้ไม่สู้คือความขมขื่น ความเกียจคร้าน และง่วงงับกับชีวิต และในบางครั้งผู้ไม่สู้อาจรู้สึกเหนื่อย คับข้องใจ ต่อด้านสังคมรอบข้าง และบ่นเคืองกับความสำเร็จของผู้อื่น และอาจจมอยู่กับเครื่องปั้นทองชีวิตโดยใช้สารเสพติด ดิดแอลกอฮอล์ หรือติดโทรทัศน์

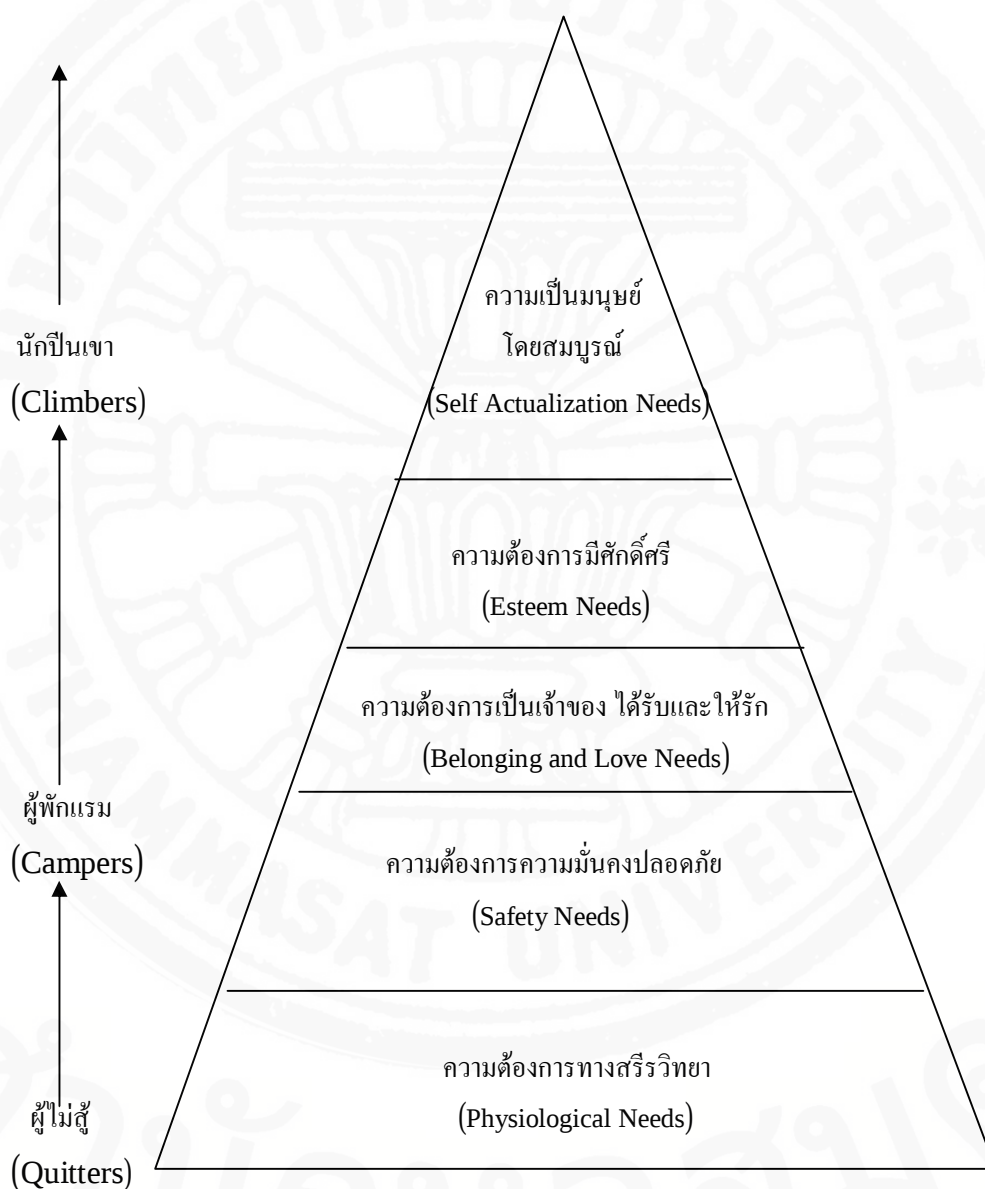
2. ผู้พักแรม มีลักษณะการใช้ชีวิตแบบประนีประนอมเช่นเดียวกับผู้ไม่สู้ แต่ต่างกันตรงที่ระดับของการประนีประนอมของผู้พักแรมจะน้อยกว่าผู้ไม่สู้ กลุ่มผู้พักแรมมักพูดว่า “นี่ก็ดีเพียงพอแล้ว” พวกเขาพร้อมที่จะเสียสละสิ่งที่จะต้องเป็นไปได้ เพื่อรักษาสิ่งที่มีอยู่ให้คงทน และเชื่อว่าการยุติการปีนสู่ยอดเขาเพื่อจะได้มีความสุขกับความสะดวกสบายที่ได้มาจากการประสบความสำเร็จเพียงบางส่วนเป็นสิ่งที่สมควรแล้ว

3. นักปีนเขา กลุ่มนักปีนเขาจะยอมรับความท้าทายที่พวกเขาต้องเผชิญ เพราะรู้ว่ามียางวัลอีกมากมายที่จะได้รับจากการได้ไปสู่จุดสูงสุด และก้าวเล็กๆ จะนำมาสู่ความเจริญก้าวหน้า จากการเปรียบเทียบบุคคลทั้ง 3 ประเภทมีเพียงนักปีนเขาที่มีชีวิตที่สมบูรณ์ พวก

เขาจะเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของตนเองและหลงใหลในสิ่งที่กำลังลงมือทำ รวมทั้งรู้ว่าควรจะทำ
 อย่างไรให้ประสบความสำเร็จเต็มไปด้วยความรื่นเริง และมองประสบการณ์ต่างๆ เสมือนของขวัญ
 ถ้าวินาที แม้ว่ายอดเขาอาจไม่เป็นไปอย่างที่คาดหวังแต่นักปีนเขาไม่เคยละทิ้งพลังของการเดินทาง
 เพื่อไปสู่จุดหมายปลายทางหากนำลักษณะของบุคคลทั้ง 3 ประเภทเปรียบเทียบกับทฤษฎีความ
 ต้องการตามลำดับขั้นของอับราฮัม มาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs Theory) จะ
 พบว่าผู้ไม่สู้จะได้รับเพียงความต้องการทางสรีระ และความต้องการความมั่นคงปลอดภัย
 สำหรับผู้พักแรมจะได้รับมากกว่ากลุ่มผู้ไม่สู้ คือได้รับความต้องการไปถึงขั้นที่ 3 และ ขั้นที่ 4
 แต่ไม่สามารถไปถึงขั้นที่ 5 ได้ เพราะยังติดขัดกับความสับสนและความต้องการมีศักดิ์ศรี
 แต่มักปีนเขา เป็นเพียงกลุ่มเดียวที่สามารถใช้ศักยภาพของตนเองเพื่อให้บรรลุไปถึงความ
 ต้องการสูงสุดในขั้นที่ 5 คือความต้องการความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
 (Stoltz, 1997, น.15-18)

ภาพที่ 4

แสดงการเปรียบเทียบลักษณะบุคคล 3 ประเภทกับทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของอับราฮัม มาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs Theory)

ที่มา : สตอลทซ์ (Stoltz, 1997, น.17)

2.7 ภาษาของบุคคลทั้ง 3 ประเภทที่

สตอลทซ์ (Stoltz, 1997) กล่าวว่า เราสามารถทำนายลักษณะของบุคคลว่าเป็นบุคคลประเภทใดจากการสังเกตภาษาที่ใช้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผู้ไม่สู้ (Quitters)

ผู้ไม่สู้มีความเชี่ยวชาญการใช้ภาษาที่บ่งบอกถึงจิตจำกัด แสดงให้เห็นถึงข้อแก้ตัว และพยายามจะบอกผู้อื่นว่า “ฉันไม่สามารถทำได้” ได้อย่างรวดเร็ว ลักษณะคำพูดของผู้ไม่สู้ เช่น

“ฉันทำไม่ได้หรอก” “ฉันไม่ต้องการ” “มันเป็นไปไม่ได้”

“เรายังใช้วิธีนี้อยู่เสมอๆ” “ไม่มีใครสนใจหรอก”

“มันไม่มีค่าพอ” “ฉันพยายามแล้ว”

“มันไม่ยุติธรรมเลย” “มันยุ่งยากมาก”

“เราต้องทำเหมือนเดิมอีกครั้ง”

“ฉันแก่เกินไป (ฮ้วน พอม สูง เตี้ย โง่เขลา ดำ ขาว อ่อนแอ เพศชาย เพศหญิง ฯลฯ)

“ฉันทำได้ ถ้าฉันอยากทำ”

“ฉันจะไม่มีวันลืมผู้จัดการฝ่ายขายที่เกษียณไปแล้วและมักจะตอบคำถามสบายดีไหม?”

“ทุกๆ วันเป็นวันที่ดี”

2. ผู้พักแรม (Campers)

ภาษาของผู้พักแรมมักแสดงให้เห็นถึงเหตุผลว่าเพราะอะไรจึงทำไม่ได้ เพราะอะไรจึงต้องหลีกเลี่ยง ตัวอย่างคำพูดของผู้พักแรม เช่น

“เท่านี้ก็ดีพอแล้ว”

“อะไรอยู่ในระดับต่ำที่สุดของความต้องการนี้”

“นี่ใกล้เคียงกว่าที่ฉันต้องการจะไป”

“สิ่งต่างๆ อาจจะยิ่งเลวร้ายลงไปอีก”

“ฉันทำได้ เมื่อ...” “มันไม่มีค่าพอ”

“เมื่อวันที่ยังเด็ก...”

3. นักปีนเขา (Climbers)

ภาษาของนักปีนเขาจะแตกต่างกับภาษาของผู้ไม่สู้และผู้พักผ่อน นักปีนเขามักจะพูดว่าเขาสามารถทำได้ และรู้ว่าจะต้องทำอะไร กำหนดในสิ่งที่เป็นการกระทำ ไม่ย่อท้อ นักปีนเขามักใช้คำพูด เช่น

“ทำถูกแล้ว” “ทำในสิ่งที่ดีที่สุด” “ห้ามย่อท้อ”
 “เราจะทำให้เกิดอะไรขึ้นได้บ้าง”
 “มันต้องมีหนทางสิ”
 “คำถามไม่ใช่หากว่า...แต่เป็นควรจะทำ...”
 “สิ่งที่ยังไม่มีใครทำ ไม่ได้หมายความว่าทำไม่ได้”
 “คุณจะเป็นผู้นำ หรือเป็นผู้ตาม หรือไม่อย่างนั้นก็ออกไปจากทางของฉันซะ”
 “ลงมือทำเลย!” “ตอนนี้คือเวลาที่ควรจะทำ” (Stoltz, 1997, น.23)

2.8 ระดับของอุปสรรคและความยากลำบากในชีวิต

สตอลทซ์ (Stoltz, 1997) แบ่งระดับของอุปสรรคและความยากลำบากในชีวิตออกเป็น 3 ระดับ ซึ่งอธิบายโดยเปรียบเทียบกับรูปพีระมิดที่ปกติแล้วจะเริ่มขึ้นจากฐานสู่ยอด แต่สำหรับการอธิบายระดับของอุปสรรคและความยากลำบากในชีวิตจะเริ่มขึ้นจากยอดสู่ฐานตามหลักความเป็นจริงที่ว่าสิ่งต่างๆ มักตกจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ ดังนี้

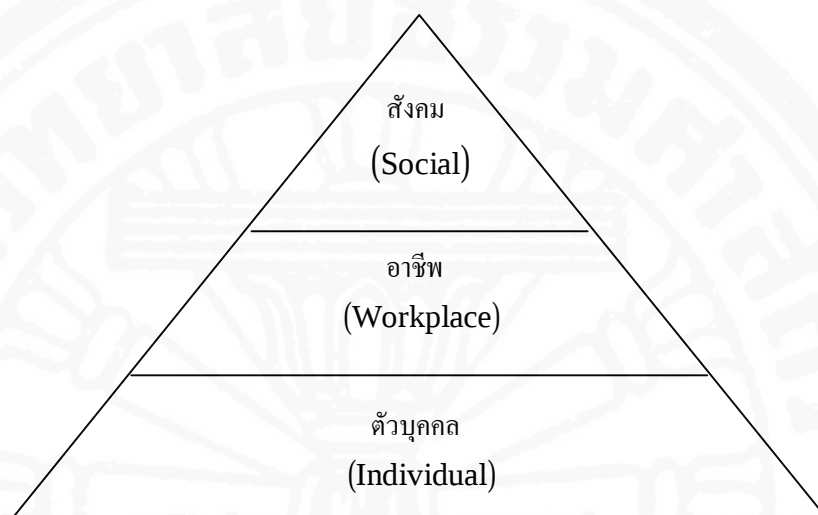
1. อุปสรรคทางสังคม หมายถึง ความทุกข์ยากที่แต่ละคนต้องเผชิญ อาจเป็นภาวะความแปรเปลี่ยนทางสังคม เศรษฐกิจ อาชญากรรม สิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลาย ครอบครัว ความเสื่อมถอยทางศีลธรรม จริยธรรม และการขาดความศรัทธาในสถาบัน

2. อุปสรรคทางอาชีพ หมายถึง ความวิตกกังวลเกี่ยวกับความไม่แน่นอนในอาชีพ ซึ่งส่งผลให้บุคคลต้องกระตือรือร้นตลอดเวลา ชีวิตการทำงานเต็มไปด้วยการแข่งขัน และความพยายามที่จะต้องพัฒนาศักยภาพและเพิ่มพูนความรู้อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดความรู้สึกลับมั่นคงในอาชีพ

3. อุปสรรคระดับตัวบุคคล หมายถึง อุปสรรคซึ่งเกิดจากการที่แต่ละคนจะต้องแบกรับภาระสะสมจากอุปสรรคทางสังคมซึ่งอยู่ยอดสุดของพีระมิด และอุปสรรคทางอาชีพตามลำดับ และในฐานพีระมิดซึ่งจะต้องรับน้ำหนักไว้ก็เป็นส่วนของอุปสรรคระดับตัวบุคคล (Stoltz, 1997, น.38-43)

ภาพที่ 5

แสดงระดับของอุปสรรคและความยากลำบากในชีวิต

ที่มา : สตอลทซ์ (Stoltz, 1997, น.39)

2.9 มิติของความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค

สตอลทซ์ (Stoltz, 1997) อธิบายว่า ความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคนั้นประกอบไปด้วย 4 มิติ ดังต่อไปนี้

1. มิติด้านการควบคุม (C = Control) หมายถึง การรับรู้ถึงความสามารถในการควบคุมตนเองให้ผ่านพ้นอุปสรรคที่เกิดขึ้น โดยเชื่อว่าสิ่งต่างๆ ทั้งดีและไม่ดีสามารถเกิดขึ้นได้ ลักษณะของผู้ที่มีมิติด้านการควบคุมสูง คือผู้ที่รับรู้ว่าคุณสมบัติความสามารถที่จะควบคุมตนเองเพื่อให้ผ่านภาวะวิกฤตินั้นได้ เป็นผู้ที่มีความพยายามที่จะแก้ไขอุปสรรคปัญหา ไม่ย่อท้อ

2. มิติด้านสาเหตุและความเป็นเจ้าของ (O₂ = Origin and Ownership) หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์หาสาเหตุของอุปสรรคความยากลำบากที่เกิดขึ้น ว่ามีสาเหตุมาจากอะไร ใครคือผู้ที่จะต้องรับผิดชอบกับสิ่งที่เกิดขึ้นนี้บ้าง เรียนรู้จากประสบการณ์ และนำ

ประสบการณ์มาช่วยในการปรับปรุงแก้ไข รู้จักกำหนดตนเองอย่างเหมาะสม มีความรับผิดชอบ ไม่ปัดภาระหรือความรับผิดชอบให้ผู้อื่นลักษณะของผู้ที่มีมิติด้านสาเหตุและความเป็นเจ้าของสูง คือผู้ที่มีความพยายามที่จะค้นหาสาเหตุของอุปสรรคเพื่อจะได้แก้ไขได้อย่างถูกต้อง รู้จักพิจารณาว่าใครบ้างที่จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในสิ่งที่เกิดขึ้น โดยพิจารณาที่ตนเองก่อน มีความรับผิดชอบ ไม่ผลักภาระและความรับผิดชอบให้ผู้อื่นและพร้อมที่จะกล่าวคำกำหนดตนเองอย่างเหมาะสม

3. มิติด้านผลกระทบ (R = Reach) หมายถึง การควบคุมอุปสรรคหรือสภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นไม่ให้กระจายไปสู่ส่วนอื่นๆ ของชีวิตลักษณะของผู้ที่มีมิติด้านผลกระทบสูง คือ ผู้ที่สามารถควบคุมอุปสรรค ความยากลำบากที่เกิดขึ้นไม่ให้ไปมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตด้านอื่นๆ ไม่ยอมปล่อยให้ตนเองจมอยู่กับความผิดพลาดหรือสถานการณ์เลวร้ายที่เกิดขึ้นแต่กล้าที่จะเผชิญหน้ากับอุปสรรคในทุกสถานการณ์

4. มิติด้านความอดทน (E = Endurance) หมายถึง ความยาวนานของอุปสรรคซึ่งแต่ละคนจะมองระยะเวลาการคงอยู่ของอุปสรรคแตกต่างกัน หากใครมองว่าอุปสรรคจะคงอยู่เพียงชั่วคราวและสามารถแก้ไขได้หรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ บุคคลนั้นจะมีระดับความอดทนต่อการเผชิญกับอุปสรรคสูง มีความพยายามที่จะหาทางแก้ไขให้ผ่านพ้นไปโดยเร็ว ลักษณะของผู้ที่มีมิติด้านความอดทนสูง คือ ผู้ที่มองโลกในแง่ดี เชื่อว่าอุปสรรคและปัญหาทางแก้ไขเสมอโดยการฝึกฝนทักษะ หากความรู้เพิ่มเติม มีความหวัง กำลังใจ ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง รวมทั้งเชื่อว่าอุปสรรคจะผ่านพ้นไปในอีกไม่นาน (Stoltz, 1997, น.106-125)

2.10 วิธีการพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค

สตอลทซ์ (Stoltz, 1997) ได้เสนอวิธีการพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคไว้ 4 ขั้นตอน ซึ่งเรียกวิธีการนี้ว่า LEAD Sequence ดังรายละเอียดต่อไปนี้

L = Listen to your adversity response หมายถึง การรับรู้ตนเองว่าในขณะนี้ได้เกิดอุปสรรคปัญหาขึ้นแล้ว และรู้ว่าอุปสรรคนั้นคืออะไร จะต้องตอบสนองอย่างไร ในระดับใด

E = Explore all origins and your ownership of result หมายถึง การค้นหาสาเหตุของอุปสรรคที่เกิดขึ้น ส่วนใดเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของเรา และระบุอย่างชัดเจนว่า จะต้องทำอะไรเพื่อให้สถานการณ์ดีขึ้น

A = Analyze the evidence หมายถึง การวิเคราะห์ว่าอุปสรรคที่เกิดขึ้นสิ่งใดที่เราสามารถควบคุมได้ และสิ่งใดที่อยู่เหนือการควบคุม อุปสรรคนั้นจะคงอยู่อีกนานเท่าไร และจะอย่างไรไม่ให้ลุกลามไปยังส่วนอื่นๆ ของชีวิต พร้อมทั้งหาวิธีแก้ไขที่คิดว่าสามารถทำได้จริง

D = Do something! หมายถึง การลงมือกระทำตามแผนวิธีการแก้ไขอุปสรรค ซึ่งก่อนลงมือกระทำบางครั้งอาจต้องหาคำตอบให้กับคำถามทั้ง 6 ข้อนี้

1. มีข้อมูลอะไรบ้างที่ต้องค้นหาเพิ่มเติม แล้วจะหาได้อย่างไร
2. ฉันสามารถทำอะไรได้บ้าง เพียงเล็กน้อยก็ยังดีเพื่อควบคุมสถานการณ์ที่เกิดขึ้น
3. ฉันสามารถทำอะไรได้บ้าง เพื่อควบคุมไม่ให้สิ่งที่เกิดขึ้นไปทำลายส่วนอื่นๆ ของชีวิต
4. ฉันสามารถทำอะไรได้บ้าง เพื่อจำกัดระยะเวลาของอุปสรรคที่เกิดขึ้นให้อยู่ในปัจจุบันนี้เท่านั้น

5. ฉันควรลงมือทำอะไรก่อน

6. เมื่อไหร่ที่ฉันควรลงมือทำ? วันไหน? เวลาใด (Stoltz, 1997, น.154)

3. แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบ

3.1 ความหมายของความรับผิดชอบ

บราวน์และโคห์น (Browne and Cohn, 1958) กล่าวถึงลักษณะของความรับผิดชอบว่า ได้แก่ ความไว้วางใจได้ ความคิดริเริ่ม ความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค การทำงานจริงจัง มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความปรารถนาทำให้ดีกว่าเดิมและผู้ที่มีความรับผิดชอบคือ ผู้ที่สามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงไปตามเป้าหมาย มีความซื่อสัตย์สุจริตและตรงต่อเวลา

ฟลิปโป (Flippo, 1966) ได้สรุปความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่าเป็นความผูกพันในการจะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ และความสำเร็จนี้เกี่ยวข้องกับปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ พันธะผูกพัน หน้าที่การงาน และวัตถุประสงค์

ไชยรัตน์ ปรานี (2531) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ความขยันขันแข็ง ซื่อสัตย์ มีhiriโอตปปะพยายามทำงานของตนให้ลุล่วงด้วยดี โดยไม่ละเมิดสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น รวมทั้งการเตรียมวางแผนล่วงหน้าด้วย นอกจากนี้ยังรับรู้และยอมรับการกระทำของตนเอง ไม่ว่าผลการกระทำนั้นจะเป็นอย่างไร

จิริรัตน์ นันทยทวิกุล (2538) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง คุณลักษณะหนึ่งของบุคคลที่แสดงออกในลักษณะการตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเอาใจใส่ มีความละเอียดรอบคอบ มีการวางแผน มีความขยันหมั่นเพียรอดทนเพื่อให้งานนั้นบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับการกระทำไม่ว่าเป็นผลดีหรือผลเสีย และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

ศศิวิมล เถื่อนนิษฐ์ (2543) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงออกด้วยการปฏิบัติหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเอาใจใส่ ไม่หליกเลียง มีความพากเพียรเพื่อบรรลุเป้าหมาย มีความละเอียดรอบคอบ ตรงต่อเวลา และพยายามปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ยอมรับผลการกระทำของตนเองด้วยความเต็มใจทั้งในด้านการเป็นผลดีและผลเสีย

สมจิตร ทับทิม (2548) สรุปความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง ความสนใจ ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำงานด้วยความรู้สึกผูกพัน มีความพากเพียร และละเอียดรอบคอบ โดยจะแสดงออกในรูปของการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจนเป็นผลสำเร็จด้วยความเต็มใจ ปฏิบัติตนด้วยความระมัดระวัง เอาใจใส่ ขยันหมั่นเพียร อดทนต่ออุปสรรค มีการติดตามผลงานที่ได้ทำไปแล้วเมื่อปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ยอมรับสิ่งที่ตนกระทำไปทั้งในด้านการเป็นผลดีและผลเสีย

จากเอกสารข้างต้น กล่าวได้ว่า ความรับผิดชอบในการเรียน หมายถึง การที่นักเรียนตระหนักถึงภาระหน้าที่ในการเรียนของตนเอง และมุ่งมั่นทำหน้านั้นด้วยความใส่ใจ เพียรพยายาม มีความซื่อสัตย์ ละเอียดรอบคอบ ตรงต่อเวลา ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรคปัญหา ยอมรับในความผิดพลาดของงานและพยายามปรับปรุงงานของตนเองให้ดียิ่งขึ้น เพื่อทำหน้านั้นให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย

3.2 ประเภทของความรับผิดชอบ

กรมสามัญศึกษา (2526) จำแนกความรับผิดชอบออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. ความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนศึกษาเล่าเรียนจนประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหมายด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน เข้าห้องเรียนและส่งงานที่ได้รับมอบหมาย เมื่อมีปัญหาหรือไม่เข้าใจบทเรียนก็พยายามค้นคว้าซักถามอาจารย์ให้เข้าใจ

เมื่อทำแบบฝึกหัดฝึกก็ยอมรับว่าผิด แล้วพยายามแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องด้วยตนเองอยู่เสมอ มีผลการเรียนผ่านในทุกวิชาทุกภาคเรียน

2. ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา รักษาผลประโยชน์ เกียรติยศ ชื่อเสียงของสถานศึกษา ช่วยกันรักษาความสะอาดของสถานศึกษา ไม่ขีดเขียนโต๊ะเรียน ผนังห้องเรียน ห้องน้ำ แต่รูปแบบนักเรียนเรียบร้อย ไม่ทะเลาะวิวาทกับนักเรียน โรงเรียนอื่น คอยตักเตือนเพื่อนนักเรียนที่จะหลงผิด อันจะทำให้โรงเรียนเสียชื่อเสียง เมื่อโรงเรียนต้องการความร่วมมือหรือความช่วยเหลือก็เต็มใจให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนตามความสนใจและความสามารถของตนเพื่อสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียน เช่น เป็นนักกีฬา นักแต่งคำขวัญเรียงความและอื่นๆ

3. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การที่นักเรียนมีความตั้งใจช่วยเหลืองานต่างๆ ภายในบ้าน เพื่อแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกันตามความสามารถของตน และรู้จักแสดงความคิดเห็น และปฏิบัติตนเพื่อความสุข และชื่อเสียงของครอบครัว ช่วยกันแก้ปัญหาการที่สมาชิกในครอบครัวไม่เข้าใจกัน เมื่อมีปัญหาที่ปรึกษาและให้พ่อแม่ทราบปัญหาของตนทุกเรื่อง ช่วยครอบครัวประหยัดไฟฟ้า น้ำ อาหาร สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้าน

4. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนและสังคมบำเพ็ญประโยชน์และสร้างสรรค์ความเจริญให้ชุมชนอย่างเต็มความสามารถ ช่วยสอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่จะเป็นภัยต่อสังคม ให้ความรู้ ความสนุกเพลิดเพลินแก่ประชาชนตามความสามารถของตน ช่วยคิดและแก้ปัญหาต่างๆ ของสังคม เช่น ความสกปรก การรักษาสาธารณสุขสมบัติ และการรับบริการจากสถานบริการต่างๆ ของรัฐ

(มารีสา วัชรวิวงศ์, 2549, น.12-13)

3.3 ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ

จอร์จตัน นันท์ทิวีกูล (2538) สรุปลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบไว้ ดังนี้

1. มีความเอาใจใส่ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงการปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจจริง โดยมุ่งมั่นที่จะผลักดันให้ประกอบกิจกรรมด้วยความสนใจ เต็มใจทำอย่างสม่ำเสมอ มีจุดหมายปลายทาง มีใจจดจ่อ มีสมาธิเพื่อให้งานในหน้าที่ของตนหรืองานที่ได้รับมอบหมายเสร็จเรียบร้อย ดิดตามงาน ไม่ละเลยทอดทิ้ง หรือหลีกเลี่ยง และหาทางป้องกันไม่ให้เกิดความบกพร่องเสื่อมเสียในงานที่ตนรับผิดชอบอยู่

2. มีความละเอียดรอบคอบ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการรู้จักใคร่ครวญในงานที่ทำเพื่อให้ถูกต้องและสมบูรณ์ รู้จักคิดก่อนทำว่างานนั้นจะมีผลดีผลเสียอย่างไรบ้าง วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้น และหาทางป้องกันไว้ล่วงหน้า และเมื่อทำงานเสร็จแล้วต้องตรวจทานดูว่าถูกต้องเรียบร้อยดีหรือยัง

3. มีความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความพยายามอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ได้รับผลสำเร็จในงานที่ทำ และทำด้วยความระมัดระวัง เอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง ไม่ชอบอยู่เฉยหรือว่างงานริเริ่มงาน และแสวงหางานใหม่ๆ อยู่เสมอ

4. มีความอดทน หมายถึง ความสามารถของร่างกาย ความคิด และจิตใจที่จะอดทนต่อการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ได้นานๆ จนทำให้สำเร็จได้โดยไม่คำนึงถึงอุปสรรคใดๆ มีร่างกายแข็งแรง มีจิตใจเข้มแข็ง ควบคุมตนเองได้ดีเมื่อเกิดความเหนื่อยอ่อนหรือเกียจคร้าน

5. มีความตรงต่อเวลา

6. การยอมรับผลการกระทำของตน หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงการรับผิดชอบในสิ่งที่ตนกระทำลงไป ไม่ว่าผลงานนั้นจะออกมาดีหรือไม่ดีก็ตาม

7. การปรับปรุงงานของตนให้ดียิ่งขึ้น หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงการติดตามผลงานที่ได้ทำไปแล้ว ถ้าไม่ดีก็ต้องพยายามแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น
จूरिटน์ นันทยทวิกุล (2538, น.4-5)

กรรมกรณณ์ ดวงแจ่มกาญจน์ (2541) กล่าวว่าลักษณะของนักเรียนที่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง มีดังนี้

1. มีความเอาใจต่อการเรียนและงานที่ทำ ได้แก่ การตั้งใจฟังขณะที่ครูสอนและงานที่ได้รับมอบหมาย การไม่นำสิ่งอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนหรือการทำงานขึ้นมาเล่นขณะที่ครูสอน และมอบหมายให้ทำ การนำอุปกรณ์การเรียนมาให้ครบ

2. ความเพียรพยายาม ได้แก่ การอดทนไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและงานที่ทำ พยายามติดตามผลงานของตนที่ทำไปแล้วเพื่อแก้ไขปรับปรุงงาน

3. การตรงต่อเวลา ได้แก่ การเข้าห้องเรียนให้ทันเวลา และการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จทัน และส่งตามเวลาที่กำหนด กรรมกรณณ์ ดวงแจ่มกาญจน์ (2541, น.7-8)

3.4 การปลูกฝังความรับผิดชอบ

ประทีน มหาจันทร์ (2536) กล่าวว่า การสอนเด็กให้มีความรับผิดชอบนั้นไม่มีเวลาใดที่จัดว่าเร็วเกินไป แม้ว่าเด็กจะอยู่ในวัยทารกพ่อแม่ก็สามารถสอนให้เด็กรับผิดชอบได้ การสอนนั้นผู้ใหญ่จะสอนได้ดีก็ต่อเมื่อสถานการณ์เอื้ออำนวย หรือผู้ใหญ่พยายามสร้างสถานการณ์ขึ้นในตอนต้นๆ ของชีวิตเด็ก ความรับผิดชอบที่เด็กพึงมีจะต้องควบคู่ไปกับการเล่นเสมอ ทั้งนี้เพราะเหตุว่า การเล่นเป็นชีวิตจิตใจของเด็ก เป็นสิ่งที่เด็กพึงพอใจ แต่การงานความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่ไม่สบายใจ เป็นความเบื่อหน่าย ยากลำบาก แต่อย่างไรก็ตาม งานเป็นสิ่งที่สร้างความรับผิดชอบให้แก่เด็ก เด็กจะมีความรับผิดชอบได้ดีเมื่อมีงานหรือมีกิจกรรมให้ทำแม้ว่าเด็กจะพอใจในการเล่น ถ้าสามารถเปลี่ยนการเล่นของเด็กให้เป็นงาน หรือให้เด็กทำงานด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลินเหมือนกับการเล่นได้ก็จะเป็นการดีที่เด็กสามารถทำงานได้ ความรับผิดชอบก็จะเกิดขึ้น การเล่นจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเตรียมตัวเด็กให้มีความรับผิดชอบ เด็กจะเรียนรู้ในการรับผิดชอบถ้าหากว่ามีความพร้อมหรือมีสถานการณ์ดังต่อไปนี้

1. เด็กๆ รู้จักตัดสินใจ การตัดสินใจที่ถูกต้องของเด็กได้รับความสนใจจากพ่อแม่และเสริมแรงด้วยการให้รางวัลตามความเหมาะสม
2. พ่อแม่ และครูจะต้องสร้างสถานการณ์หรือเปิดโอกาสให้เด็กได้ตัดสินใจอยู่เสมอ ผู้ใหญ่จะต้องสร้างบรรยากาศให้เด็กมีความรับผิดชอบ ละเว้นการตำหนิติเตียน
3. พ่อแม่ และครูจะต้องหลีกเลี่ยงการตัดสินใจแทนเด็กในสิ่งที่เด็กสามารถตัดสินใจได้ด้วยตัวเอง เพราะการที่ผู้ใหญ่ตัดสินใจแทนเด็ก จะนำไปสู่การไม่รู้จักรับผิดชอบของเด็ก เด็กที่มีความรับผิดชอบจะรู้สึกว่าคุณเองประสบความสำเร็จ และความสำเร็จจะเป็นรางวัลกระตุ้นให้ปฏิบัติต่อไป ส่วนเด็กที่ขาดความรับผิดชอบเมื่อผลเสียเกิดขึ้น ผลเสียนั้นจะเป็นการลงโทษและเป็นคำติเตียน เป็นการบั่นทอนกำลังใจของเด็กเป็นผลให้การนับถือตนเองของเด็กลดลง เด็กจะไม่เชื่อมั่นในการกระทำของตนเองและการกระทำที่ผู้อื่นปฏิบัติต่อตน ยิ่งไปกว่านั้นเด็กจะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อตนเองและต่อชีวิต ดังนั้นการปลูกฝังความรับผิดชอบให้แก่เด็กต้องสร้างบรรยากาศของการให้รางวัล เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรม หากเด็กไม่ได้รับรางวัลหรือคำชมเชยจากพฤติกรรมที่เขาแสดงออก ก็เป็นการยากที่จะทำให้เด็กมีความรับผิดชอบได้ ดังนั้นการสอนให้เด็กมีความรับผิดชอบจึงต้องคำนึงถึงการเสริมแรงด้วย เช่น การให้รางวัล คำชมเชย การแสดงความยินดี ประทีน มหาจันทร์ (2536, น.8-9)

4. แนวคิดเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ (Achievement) หมายถึง ขนาดของความสำเร็จที่ได้จากการทำงานที่ต้องอาศัยความพยายามจำนวนหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการกระทำที่อาศัยความสามารถทางร่างกายหรือสมอง ดังนั้นผลสำเร็จทางการเรียน (Academic Achievement) จึงเป็นขนาดของความสำเร็จที่ได้จากการเรียนที่อาศัยความสามารถเฉพาะตัวของแต่ละบุคคลโดยตัวบ่งชี้ถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอาจได้มาจากกระบวนการที่ไม่ต้องอาศัยการทดสอบ เช่นจากการสังเกต หรือการตรวจการบ้าน หรืออยู่ในรูปแบบของเกรดที่ได้จากโรงเรียน ซึ่งต้องอาศัยกรรมวิธีที่ซับซ้อนและช่วงเวลาในการประเมินที่ยาวนาน หรืออีกวิธีหนึ่งคือวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั่วไป (published achievement test) จะพบว่าการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่นิยมใช้กันทั่วไปมักอยู่ในรูปแบบของเกรดที่ได้จากโรงเรียนเนื่องจากให้ผลที่เชื่อถือได้มากกว่า เพราะอย่างน้อยก่อนการประเมินผลการเรียนของนักเรียน ครูจะต้องพิจารณาองค์ประกอบอื่นๆ อีกหลายด้าน จึงย่อมดีกว่าการแสดงความคืบหน้าหรือความสำเร็จทางการเรียนจากการทดสอบนักเรียนด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั่วไปเพียงครั้งเดียว (อัจฉรา สุขารมณ์ และอรพินทร์ ชูชม, 2530)

กรมสามัญศึกษา อธิบายผลการเรียน โดยใช้ตัวเลขแสดงเครื่องหมายดังนี้

ระดับผลการเรียน 4 หมายถึง	ผลการเรียนดีมาก
ระดับผลการเรียน 3 หมายถึง	ผลการเรียนดี
ระดับผลการเรียน 2 หมายถึง	ผลการเรียนปานกลาง
ระดับผลการเรียน 1 หมายถึง	ผลการเรียนผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ
ระดับผลการเรียน 0 หมายถึง	ผลการเรียนไม่ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ
ระดับผลการเรียน ร หมายถึง	รอการตัดสินใจหรือยังไม่ได้ตัดสินใจ หรือขาดสอบปลายภาค หรือเวลาเรียนไม่ถึง 60% ของเวลาเรียนทั้งหมด

โดยทั่วไปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนเฉลี่ยสะสม (Grade Point Average : GPA) ซึ่งแบ่งคะแนนเฉลี่ยสะสมออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยสะสมต่ำ หมายถึง คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 2.00

คะแนนเฉลี่ยสะสมปานกลาง หมายถึง คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 2.00 ถึง 2.50

คะแนนเฉลี่ยสะสมสูง หมายถึง คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50 ขึ้นไป
(กระทรวงศึกษาธิการ, 2521 อ้างจาก กรวิกา สุวรรณกุล, 2546, น. 45)

4.1 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เมอร์เรนส์ (Mehrens, 1973) กล่าวว่า นักเรียนที่มีผลการเรียนดำนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถทางสติปัญญาเพียงอย่างเดียว องค์ประกอบอื่นอาจมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้แก่ วุฒิภาวะ แรงจูงใจ ทักษะทางการเรียน และทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อโรงเรียนและต่อวิชาเรียน (Mehrens, 1973, น. 402)

จากการศึกษาองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบ องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Prescott, 1961)

1. องค์ประกอบทางร่างกาย (Physical Factors) ได้แก่ อัตราการเจริญเติบโตของร่างกาย สุขภาพร่างกาย ขอบกพร่องทางร่างกาย และลักษณะท่าทาง
2. องค์ประกอบด้านความรัก (Love Factor) ได้แก่ ความสัมพันธ์ของบิดามารดา ความสัมพันธ์ของบิดามารดา กับลูก ความสัมพันธ์ระหว่างลูกๆ และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น
3. องค์ประกอบทางวัฒนธรรมและการถ่ายทอดทางสังคม (Cultural and Socialization Factor) ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ความเป็นอยู่ของครอบครัว สภาพแวดล้อมทางบ้าน การอบรมเลี้ยงดู และฐานะทางเศรษฐกิจทางบ้าน เป็นต้น
4. องค์ประกอบทางความสัมพันธ์ในหมู่เพื่อนวัยเดียวกัน (Peer Group Factors) ได้แก่ ความสัมพันธ์ของนักเรียนกับเพื่อนในวัยเดียวกัน ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน
5. องค์ประกอบแห่งการพัฒนาตนเอง (Self-Development Factors) ได้แก่ สติปัญญา ความสนใจ ทัศนคติของนักเรียนต่อการเรียน
6. องค์ประกอบด้านการปรับตัว (Self-Adjustment Factors) ได้แก่ การปรับตัว การแสดงออกทางอารมณ์ เป็นต้น

เพรสคอตท์ ได้อธิบายต่อว่าองค์ประกอบทั้ง 6 ประการมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน บางองค์ประกอบเป็นสิ่งที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่ในบางองค์ประกอบเป็นอุปสรรคต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เช่นกัน ซึ่งอาจทำให้นักเรียนไม่อาจใช้ความสามารถได้เต็มศักยภาพของตน อันเป็นผลทำให้

นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และนอกจากนั้นยังไม่สามารถสรุปได้ชัดเจนว่า องค์ประกอบใดมีความสำคัญมากกว่ากันต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Prescott, 1961, น.17-19)

สุรัตน์ อังกูรวิโรจน์ (2532) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะสูงหรือต่ำ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทางด้านสติปัญญาเพียงอย่างเดียว ยังมีองค์ประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. ความรับผิดชอบ จะเกิดขึ้นด้วยการที่บุคคลสำนึกถึงภาระหน้าที่ว่าตนนั้นจะต้องรับผิดชอบต่อสังคม ต่อครอบครัว ต่อภาระหน้าที่ที่ตนเป็นอยู่ เป็นคุณลักษณะที่พึงปรารถนาในสังคม ทั้งนี้เพราะว่าการที่บุคคลมีความรับผิดชอบย่อมจะช่วยให้การทำงานให้ประสบความสำเร็จ ก่อให้เกิดความก้าวหน้าในการทำงานต่างๆ เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เป้าหมายของการศึกษาต้องการให้นักเรียนมีการพัฒนาค่านิยมทางศีลธรรมและจิตใจ เพื่อให้นักเรียนมีความรับผิดชอบซึ่งส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
2. ความวิตกกังวล เกิดจากความขัดแย้งระหว่างความต้องการทางสัญชาตญาณกับความต้องการทางสังคม ความวิตกกังวลมีหลายระดับ ถ้ามีเพียงเล็กน้อยจะช่วยให้มีแรงจูงใจที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ถ้ามีมากเกินไปก็จะขัดความสามารถในการเรียนรู้ เพราะความวิตกกังวลทำให้เกิดความเหนื่อยล้าและขัดขวางต่อปฏิกิริยาทางร่างกาย
3. อึดทนโนทนัย พัฒนจากการที่บุคคลมีปะทะสัมพันธ์กับกลุ่มคนในสังคมที่ใกล้ชิดกับบุคคลนั้น เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะค่อยๆ พัฒนาต่อไปจนมีความคงตัวขึ้นเรื่อยๆ แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามประสบการณ์ เนื่องจากบุคคลมีประสบการณ์ใหม่ๆ เกิดขึ้นตลอดเวลา อึดทนโนทนัยจึงมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
4. สภาพของระบบโรงเรียน นักเรียนจะต้องอยู่ร่วมกันกับเพื่อนในโรงเรียนมีการทำงานหรือร่วมกิจกรรมเป็นหมู่คณะ โดยเฉพาะการศึกษาในระดับมัธยม ซึ่งนักเรียนอยู่ในวัยรุ่นการเข้ากลุ่มเพื่อน และการยอมรับซึ่งกันและกันทางสังคมจึงเป็นปัญหาอย่างหนึ่งของนักเรียน สภาพทางสังคมมีต่อนักเรียนจึงมีส่วนสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
5. นิสัยและทัศนคติทางการเรียน มีอิทธิพลโดยตรงกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หากนักเรียนมีความรู้สึที่ดีต่อครู วิธีการสอนของครู โรงเรียน และกระบวนการเรียนการสอน ยอมรับวัตถุประสงค์และคุณค่าของการศึกษาย่อมก่อให้เกิดแรงจูงใจ กำลังใจอันที่จะมีความ

ขยัน เอาใจใส่ มานะพยายามตั้งใจเรียนให้เกิดประสิทธิภาพ แต่หากว่านักเรียนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียนแล้วย่อมเป็นเหตุให้ผู้เรียนเกิดความท้อแท้เบื่อหน่าย หหมดกำลังใจซึ่งทำให้ผลการเรียนตกต่ำด้วย

6. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นองค์ประกอบที่ผลักดันให้บุคคลต้องการความสำเร็จสูงขึ้นไปเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ส่งเสริมการเรียนให้ก้าวหน้าขึ้น แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาก

7. ความสนใจ เป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกรักชอบพอ เป็นแรงผลักดันให้บุคคลกระทำกิจกรรมใดๆ เพื่อความสำเร็จในการเรียน นอกจากนั้นความสนใจยังแสดงถึงความโน้มเอียงในการที่บุคคลจะเลือก หรือทำสิ่งใดที่ตนชอบมากกว่าสิ่งอื่นๆ ความสนใจของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกันไปในชนิดและปริมาณ และอาจเป็นตัวกำหนดทิศทางการพยายามนักเรียนที่มีความสนใจในการเรียนย่อมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีไปด้วย

8. องค์ประกอบเกี่ยวกับทางบ้าน มีความสัมพันธ์หรือมีอิทธิพลต่อชีวิตเด็กตั้งแต่เล็กจนโต เด็กจะเป็นคนที่สมบูรณ์เพียงใด มีบุคลิกภาพอย่างไร จะสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเพียงใด มีอิทธิพลมาจากทางบ้านทั้งสิ้น ความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ความเอาใจใส่ของผู้ปกครอง ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางบ้านในด้านที่อยู่อาศัย เป็นสิ่งเกี่ยวข้องกับนักเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งสิ้น

9. กระบวนการเรียนการสอนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบหลายองค์ประกอบ ได้แก่ อาจารย์ผู้สอน ผู้เรียน โปรแกรมการเรียนการสอน ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน องค์ประกอบเหล่านี้ จะต้องมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี จึงจะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะตัวผู้เรียนเองเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะการเรียนการสอนไม่ว่าระดับใดก็ตามจะดำเนินไปได้ด้วยดีและมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อครู อาจารย์ ได้รู้จักและเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียนเป็นอย่างดี (กรวิกา สุวรรณกุล, 2546, น. 46-47)

4.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

ดีลิส และ เบอร์เกอร์ (Delisle ana Berger, 1990) กล่าวว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำสามารถแสดงออกมาให้เห็นในลักษณะความแตกต่างระหว่างผลงานของนักเรียนและดัชนีที่

บ่งบอกถึงความสามารถของนักเรียน เช่นคะแนนเชาว์ปัญญา แม่วานิยามนี้จะดูสั้นๆ ได้ใจความทำให้พ่อแม่และครูที่ต้องการช่วยเหลือเด็กเข้าใจได้ง่าย แต่นิยามควรจะพิจารณาลึกลงไปยังส่วนอื่นๆ ด้วย แรกสุดของการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำจะเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมในทางที่ลดลงเรื่อยๆ บ่อยครั้งสามารถพบได้จากการที่เด็กมีปัญหาในการทำงานตั้งแต่ทัศนคติกระทั่งนิสัย

การมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำยังมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาความคิดเกี่ยวกับตนเอง(self-concept) เด็กที่มีการรับรู้ว่าเป็นคนล้มเหลว ในที่สุดก็จะลดความรู้สึกชื่นชมในตนเองลง ในทางกลับกัน เด็กที่ประสบความสำเร็จในการเรียนจะไม่เชื่อว่าความสำเร็จนั้นเกิดจากความบังเอิญ ส่วนเด็กที่ได้คะแนนน้อยๆ จะเกิดการรับรู้ตนเองในทางลบ ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นจากคำพูด เช่น “ทำไมฉันจะต้องพยายาม” “ถึงยังไงฉันก็ล้มเหลวอยู่ดี” หรือ “ถึงแม้ว่าฉันจะประสบความสำเร็จ แต่คนอื่นๆ ก็จะพูดว่า ฉันโกง” สุดท้าย คำพูดเหล่านี้จะนำมาสู่การรับรู้ตนเองในระดับต่ำลง

เฟอร์แมน (Fuhrmann, 1990) อธิบายว่า คำว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำไม่สามารถให้คำนิยามได้อย่างชัดเจน เพราะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ ปัจจัย เช่น ความสามารถของแต่ละบุคคล สภาพเศรษฐกิจสังคม ความแตกต่างทางเผ่าพันธุ์ และการขาดการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อให้เกิดการขาดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ อันเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความล้มเหลวทางการเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ผิดปกติ ซึ่งหากพฤติกรรมผิดปกตินั้นอยู่ในระดับต่ำอาจจะไม่ส่งผลกระทบมากนัก เด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำจะมีปัญหาเกี่ยวกับความสามารถในการคิด เป็นผลให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองน้อยลงเรื่อยๆ และล้มเหลวในชีวิตอนาคต

4.3 ลักษณะทั่วไปของเด็กที่มีผลการเรียนต่ำ

โดโรธี โรเจอร์ (Dorothy Rogers, 1969) ได้ศึกษาลักษณะทั่วไปของเด็กที่มีผลการเรียนต่ำไว้ดังต่อไปนี้

1. รับรู้ว่าเป็นบุคคลไม่มีค่า ไม่เหมาะสม หรือมีอัตมโนทัศน์ในทางลบ
2. มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ
3. ไม่ชอบโรงเรียน
4. ไม่ชอบการเป็นผู้นำ

5. ไม่มีการวางแผนอนาคตและอาชีพ
6. มีนิสัยการเรียนที่ไม่ดี
7. มีความสนใจแคบ
8. ขาดความสามารถในการปรับตัว
9. มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับต่ำ รายได้น้อย
10. มาจากครอบครัวที่อยู่ในสภาพบ้านแตก หรือบุคคลในครอบครัวมีการแสดงออก

ไม่เหมาะสมต่อกัน (พานิ ขอสุข, 2542, น.63)

4.4 เหตุผลที่ทำให้เด็กมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

แชพแมน (Chapman, 1998) ได้สรุปเหตุผลที่อาจทำให้เด็กไม่ประสบผลสำเร็จทางการเรียน ดังต่อไปนี้

1. เด็กกลัวการถูกวิพากษ์วิจารณ์จากเพื่อนร่วมห้อง
2. เด็กกลัวการถูกวิพากษ์วิจารณ์จากครู อาจารย์
3. เด็กกลัวการถูกวิพากษ์วิจารณ์จากพ่อแม่ ผู้ปกครอง
4. เด็กกลัวความล้มเหลวในสิ่งที่คาดหวังไว้ จึงไม่พยายามลงมือกระทำสิ่งใด
5. กิจกรรมที่จัดให้เด็กง่ายเกินไป ซึ่งจะไม่ทำให้เด็กเกิดความคาดหวังในตนเอง
6. เด็กถูกเบียดเบียนความสนใจจากเพื่อน โทรทัศน์ หรือสิ่งอื่นๆ
7. เด็กมุ่งให้ความสนใจในเรื่องอื่นๆ มากเกินไป
8. มีลักษณะนิสัยผัดวันประกันพรุ่ง
9. เด็กต้องทำงานคนเดียวทุกๆ ที่อยากทำงานเป็นกลุ่ม
10. เด็กไม่ชอบความรู้สึกว่าแตกต่างจากคนอื่น
11. มีความรู้สึกไม่ยุติธรรมที่จะต้องทำงานเยอะกว่าคนอื่นๆ รู้สึกเหมือนถูกลงโทษ
12. มีความรู้สึกว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องทำงานหรือสอบเพื่อพิสูจน์ความรู้ของ

ตนเอง

13. ปฏิเสธงานที่สามารถจะพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น เพราะเชื่อว่าไม่มีผลตอบแทนใดๆ จากการทำงานนั้น

14. เรียนในสิ่งที่ไม่ชอบ
15. กิจกรรมที่ต้องทำแตกต่างจากกิจกรรมที่ตนเองชอบ

16. บางกิจกรรมขัดต่อความเชื่อ หรือค่านิยมของเด็ก
 17. เด็กไม่มีความคาดหวังว่าจะเป็นคนเก่ง และพอใจที่จะเป็นแบบนี้
 18. มีความรู้สึกอ่อนแอเมื่อถูกวิพากษ์วิจารณ์ทางลบ และเชื่อว่าไม่มีใครดีพร้อมทุกอย่าง นอกจากเด็กที่เรียนเก่ง
 19. เข้าข้างตนเองในสิ่งที่ตนเองคิดว่าควร/ไม่ควรที่จะทุ่มเทเวลาและความพยายามให้
 20. บางวัฒนธรรมเชื่อว่า เด็กผู้หญิงควรจะเรียนน้อยกว่าเด็กผู้ชาย
 21. บางวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรมของชาวญี่ปุ่นเชื่อว่า ผู้หญิงไม่ควรเด่นกว่าผู้ชาย
 22. เด็กไม่คำนึงถึงเป้าหมายในการทำงาน ต้องการเพียงการได้รับคำชม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการเผชิญและฟื้นอุปสรรค

เวคส์ (Dweck อ้างจาก Stoltz, 1998) ได้ทำการศึกษาพัฒนาการทางอารมณ์ พบว่ารูปแบบการตอบสนองต่ออุปสรรคและความยากลำบากของมนุษย์มีพื้นฐานและได้รับอิทธิพลจากพ่อแม่ ครู อาจารย์ กลุ่มเพื่อน และบุคคลที่ใกล้ชิดในช่วงวัยเด็ก นอกจากนี้ยังพบว่าครูมีอิทธิพลต่อความคิดของเด็กในด้านความล้มเหลวเมื่อเด็กต้องเผชิญกับอุปสรรคปัญหาที่เกิดขึ้น กล่าวคือ เด็กผู้หญิงจะถูกสอนว่าสาเหตุของความล้มเหลวเกิดขึ้นจากขาดความสามารถ แต่เด็กผู้ชายจะถูกสอนว่าสาเหตุของความล้มเหลวเกิดขึ้นเพราะการขาดแรงจูงใจ ดังนั้นจึงควรมีการเปลี่ยนแปลงความคิดนี้เพื่อส่งเสริมให้บุคคลมีแนวคิดที่ถูกต้องเกี่ยวกับการประสบความสำเร็จในอนาคต (Stoltz, 1997, น.59)

วิลเลียม (Williams, 2003) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการตอบสนองต่ออุปสรรคของครูใหญ่ ความสำเร็จของนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างการตอบสนองต่ออุปสรรคของครูใหญ่กับครู และการรับรู้ความยากลำบากของครูใหญ่ในการศึกษา กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยครูใหญ่จำนวน 17 คน ครูจำนวน 79 คน จากโรงเรียนในโอริโซนา การทดสอบใช้แบบสอบถามวัดความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรค คะแนนจากแบบสอบถามนำมาเปรียบเทียบกับคะแนนความสำเร็จของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนที่มีนักเรียนประสบความสำเร็จสูงจะมีครูใหญ่ที่มีระดับ AQ สูงด้วย และยังพบว่าครูที่รับรู้ว่าคุณสมบัติสามารถควบคุมสภาพแวดล้อมในการทำงานได้จะมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างครูใหญ่หรือครู กับความสำเร็จของนักเรียน นั่นคือ การตอบสนองต่ออุปสรรคของครูใหญ่มีอิทธิพลต่อบรรยากาศในโรงเรียน การรับรู้ประสิทธิภาพในตนเองของครู และความสำเร็จของนักเรียน

อารยา ค่านพานิช (2542) ได้ทำการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเองกับพฤติกรรมการเผชิญปัญหาของเยาวชนผู้กระทำผิดชายและหญิงในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการเผชิญปัญหาในเยาวชนผู้กระทำผิดชายและหญิงไม่มีความแตกต่างกัน และไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเองกับพฤติกรรมการเผชิญปัญหาโดยรวมของเยาวชนผู้กระทำผิดชายและหญิง แต่พบความสัมพันธ์ในแต่ละองค์ประกอบระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเองกับพฤติกรรมการเผชิญปัญหาของเยาวชนผู้กระทำผิดในแต่ละเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นันทิยา วชิรลาภไพฑูรย์ (2547) ได้ศึกษาการเพิ่มระดับความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรค โดยการเรียนรู้พฤติกรรมการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรค ของเยาวชนผู้กระทำผิดชาย โดยศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเยาวชนผู้กระทำผิดที่ได้รับโปรแกรมการเรียนรู้ กับเยาวชนผู้กระทำผิดที่ไม่ได้รับโปรแกรมการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 20 คน กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมการเรียนรู้เป็นเวลา 8 ครั้ง ๆ ละ 1 ชั่วโมง 45 นาที รวมทั้งสิ้น 14 ชั่วโมง ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมการเรียนรู้ได้ผลดี กลุ่มทดลองมีความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรคในทุกมิติ โดยรวมสูงขึ้นหลังการทดลอง และยังคงอยู่ในระยะติดตามผล 1 เดือน และพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีผลต่อระดับความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรควันเพ็ญ สมภพรุ่งโรจน์ (2547) ได้ทำการศึกษาและพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรคในการปฏิบัติงานของพนักงานโดยใช้การฝึกอบรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน กลุ่มตัวอย่างคือ พนักงานบริษัทโตโยต้า เค.มอร์เตอร์ ผู้จำหน่ายโตโยต้า จำกัด แบ่งเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นพนักงานบริษัทฯ จำนวน 888 คน ที่ใช้ในการศึกษาองค์ประกอบของความสามารถในการเผชิญอุปสรรคในการปฏิบัติงาน กลุ่มที่ 2 เป็นพนักงานระดับหัวหน้า จำนวน 5 คน ที่มีคะแนนความสามารถในการเผชิญอุปสรรคในการปฏิบัติงานสูงสุดเพื่อเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนโดยผู้วิจัยเป็นผู้ฝึก กลุ่มที่ 3 เป็นพนักงานส่วนหน้า จำนวน 8 คน ที่มีคะแนนความสามารถในการเผชิญอุปสรรคในการปฏิบัติงานต่ำสุดเพื่อเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมพนักงานส่วนหน้าโดยกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนเป็นผู้ฝึก พบว่า (1) องค์ประกอบของความสามารถในการเผชิญอุปสรรคในการปฏิบัติงานประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การเข้าใจและการยอมรับปัญหาที่เกิดขึ้น การวางแผนและควบคุมดำเนินการแก้ไขปัญหาอุปสรรค การรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น การเรียนรู้และพัฒนา

ตนเองอย่างต่อเนื่อง และการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อดทน และเพียรพยายาม (2) หลังจากได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับความสามารถในการฝึกอบรม ความสามารถในการเผชิญอุปสรรคในการปฏิบัติงานจากผู้วิจัย พนักงานที่เป็นกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนทั้ง 5 คนมีความสามารถในการฝึกอบรมและความสามารถในการเผชิญอุปสรรคในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (3) หลังจากได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับความสามารถในการเผชิญอุปสรรคในการปฏิบัติงานกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน พนักงานส่วนหน้าทั้ง 8 คน มีความสามารถในการเผชิญอุปสรรคในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ (4) เมื่อพิจารณาคะแนนผลต่างของความสามารถในการเผชิญอุปสรรคแล้ว พบว่า พนักงานส่วนหน้าที่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญอุปสรรคในการปฏิบัติงานจากกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนมีคะแนนเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนที่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญอุปสรรคในการฝึกอบรมจากผู้วิจัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบในการเรียน

ฟลาเฮอร์ตี และรูทเซล (Flaherty and Reutzel, 1965 อ้างจาก ศศิวิมล เื่องนิตย์, 2543) ได้ศึกษาเพื่อหาลักษณะบุคลิกภาพของนักเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการเรียนสูงและนักเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการเรียนต่ำโดยใช้แบบทดสอบ ซีพีไอ (The California Psychological Inventory : CPI) วัดบุคลิกภาพด้านต่างๆ และใช้คะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการเรียนชั้นเรียนปีที่ 1 จากการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะได้คะแนนบุคลิกภาพด้านความรับผิดชอบสูงกว่าผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ (ศศิวิมล เื่องนิตย์, 2543, น. 41)

เบคอน (Bacon, 1989 อ้างจาก สุวารินทร์ โรจน์จรรณภักดิ์, 2547) ศึกษาพบว่า นักเรียนจะแสดงความรับผิดชอบในการเรียนด้วยคุณลักษณะ 6 ประการ คือ 1) การทำกิจกรรมในการเรียน 2) การเชื่อฟังครู 3) การตั้งใจเรียน 4) การเรียนหรือการศึกษาค้นคว้า 5) การพยายามเรียน 6) การทำงานที่ได้รับมอบหมายหรือเลือกที่จะกระทำ (สุวารินทร์ โรจน์จรรณภักดิ์, 2547, น.17)

เลแมน (Layman, Barbara Jean, 1975 อ้างจาก ภัทรสิริณี เสวตไวยาราม, 2549) ได้ศึกษาว่าการแนะแนวเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มช่วยปรับปรุงพฤติกรรมที่ปฏิบัติเป็นประจำในการเรียนหรือไม่ โดยศึกษากับนักเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 30 คน แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 และ 2 เป็นกลุ่มทดลองที่ได้รับการแนะแนวเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มควบคุมไม่ให้คำปรึกษาแนะแนว ก่อนและหลังให้คำปรึกษาแนะแนวแต่ละกลุ่ม ตัวอย่าง ให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบสำรวจนิสัยในการเรียนของเรนน (Renn's Inventory of Study Habits) ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับคำปรึกษาแนะแนวทั้งรายบุคคลและเป็นรายกลุ่มมีพฤติกรรมที่ปฏิบัติเป็นประจำการเรียนดีขึ้นที่ระดับนัยสำคัญ .01 (ภัทรสิริณี เสวตไวยาราม, 2549, น. 13)

มาริสา วรตฺรุจิวส์ (2549) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนหอวัง จำนวน 210 คน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มี 4 องค์ประกอบ โดยเรียงลำดับจากองค์ประกอบที่มีอิทธิพลมากที่สุดไปหาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลน้อยที่สุด ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับสมาชิกในครอบครัว และบุคลิกภาพ ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 4 องค์ประกอบนี้ สามารถรวมกันอธิบายความแปรปรวนความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนหอวัง ได้คิดเป็นร้อยละ 77.50 (มาริสา วรตฺรุจิวส์, 2549, บทคัดย่อ)

7.งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ฟลาเฮอร์ตี และรูทเซล (Flaherty and Reutzel, อ้างจากศศิวิมล เื่องนิตย์, 2543) ได้ศึกษาเพื่อหาลักษณะบุคลิกภาพของนักเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการเรียนสูงและนักเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการเรียนต่ำโดยใช้แบบทดสอบ ซีพีไอ (The California Psychological Inventory : CPI) วัดบุคลิกภาพด้านต่างๆ และใช้คะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการเรียนในชั้นปีที่ 1 จากการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง จะได้คะแนนบุคลิกภาพด้านความรับผิดชอบสูงกว่าผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และแมคเคลแลนด์ (McClelland, 1969) ได้ศึกษาลักษณะของบุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง พบว่า บุคคลนั้นมีความรับผิดชอบสูงด้วย (ศศิวิมล เื่องนิตย์, 2543, น.41)

อรพิน วงษ์เสน (2542) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ของเด็กเก่งและเด็กอ่อน ผลการวิจัยพบว่า (1) พฤติกรรมการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ที่นักเรียนกลุ่มเก่งปฏิบัติเป็นประจำ คือ การเข้าห้องเรียนอย่างสม่ำเสมอและทันเวลา ตั้งใจเรียนและมีสมาธิในการเรียน ฟังคำอธิบายและติดตามเรื่องที่ครูสอนอย่างต่อเนื่อง จดบันทึกจากการฟังคำบรรยายของครูและในส่วนที่ครูสรุปให้ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ที่ครูกำหนดให้อย่างตั้งใจ ชักถามปัญหาในเรื่องการเรียนกับผู้รู้ ใช้เวลาในการเรียนอย่างถูกต้องและเหมาะสมและเป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายสูง (2) พฤติกรรมการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ที่นักเรียนกลุ่มอ่อนปฏิบัติเป็นประจำ คือ การเข้าห้องเรียนไม่ค่อยตรงเวลา ไม่ตั้งใจเรียนและมีสมาธิในการเรียนสั้น ฟังคำอธิบายและติดตามเรื่องที่ครูสอนไม่ค่อยต่อเนื่อง จนบันทึกในส่วนที่ครูสรุปให้เท่านั้น มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ที่ครูกำหนดให้น้อย ไม่ค่อยมีการชักถามปัญหาในเรื่องการเรียนกับผู้รู้ ใช้เวลาในการเรียนไม่ค่อยเหมาะสม และเป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายน้อย (3) ปัจจัยอื่นๆ ที่สามารถอธิบายพฤติกรรมการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ของเด็กเก่งและเด็กอ่อน คือ อัตมโนทัศน์ของนักเรียน ทักษะคิดต่อการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ การอบรมเลี้ยงดู ลักษณะของเพื่อนที่คบ และการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ (อรพิน วงษ์เสน, 2542, บทคัดย่อ)

สุภาวดี วงษ์สกุล (2544) ได้ศึกษาปัญหาพฤติกรรมเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 โรงเรียนสายปัญญา รางสิต ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ โดยทำการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีผลการเรียนเฉลี่ยสะสม 5 ภาคเรียนไม่เกิน 2.00 ประจำปีการศึกษา 2545 จำนวน 95 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีผลการเรียนเฉลี่ยสะสม 5 ภาคเรียนไม่เกิน 2.00 ประจำปีการศึกษา 2545 จำนวน 70 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง นักเรียนส่วนใหญ่มีผลการเรียนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.51-2.00 มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ดี ส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่ร่วมกับบิดา-มารดา ระดับการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนคือประถมศึกษาปีที่ 4 รองลงมาจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 5001-10,000 บาท ส่วนใหญ่นักเรียนมีหน้าที่ความรับผิดชอบที่ต้องทำในบ้าน คือ ทำความสะอาดบ้าน เมื่อเกิดปัญหาในการเรียนมักจะปรึกษาพี่หรือน้อง รองลงมาเป็นมารดา พฤติกรรมเรียนพบว่า ส่วนใหญ่จัดตารางสอนบ้างไม่จัดบ้าง ในขณะที่ครู-อาจารย์สอนมัก

คุยกัน ไม่ตั้งใจเรียน ไม่ฟังคำอธิบาย ไม่ทำการบ้าน ไม่ขยันเรียน ไม่ทบทวนบทเรียน เคยหนีเรียนไปเที่ยวเพราะเบื่อหน่ายในการเรียน โดยให้เหตุผลว่าปัญหาพฤติกรรมทั้งหมดเกิดจากนิสัยของนักเรียนเอง รองลงมาเกิดจากบรรยากาศการเรียนในชั้นเรียนที่มีความเครียด ครู-อาจารย์ดู พุดมากบ่นมาก มีการบ้านมาก และเนื้อหาวิชาที่เรียนยาก เรียนไม่เข้าใจ สาเหตุที่นักเรียนไม่ไปสอบตัวตามระยะเวลาที่โรงเรียนกำหนดไว้ส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าตนเองไม่รับผิดชอบ จี๊เกีย ลืม กลัวครู-อาจารย์จนไม่กล้าไปพบ และขอสอบแก้ตัว (สุภาวดี วงษ์สกุล, 2544, บทคัดย่อ)

ทิพวรรณ กมลพัฒนานันท์ (2543) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรภาควิชาภาษาไทย รุ่นปีการศึกษา 2541 ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2542 ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 394 คน และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ของแต่ละคณะและของแต่ละประเภทของการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นนักศึกษาคณะแพทยศาสตร์และนักศึกษาโครงการร่วมผลิตแพทย์เพิ่มเพื่อชาวชนบทที่นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับสูง ปัจจัยทางครอบครัวพบว่า ระดับการศึกษาของบิดา-มารดา รายได้ของบิดา-มารดา ความสัมพันธ์ของบิดา-มารดา ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับนักศึกษาและความสัมพันธ์ระหว่างมารดากับนักศึกษา และความคาดหวังของบิดา-มารดา ไม่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย พบว่า ระบบอาจารย์ที่ปรึกษา มีความสัมพันธ์ทางลบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนคุณลักษณะและพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ ความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อนกับนักศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา และปัจจัยทางด้านตัวนักศึกษา พบว่า ทักษะคิดในด้านการยอมรับในตัวครู และในด้านการยอมรับคุณค่าการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ส่วนนิสัยในการเรียนของนักศึกษา ด้านการหลีกเลี่ยงการผัดเวลาหรือการจัดการเกี่ยวกับเวลา และด้านวิธีการทำงาน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (ทิพวรรณ กมลพัฒนานันท์, 2543, บทคัดย่อ)

กรวิกา สุวรรณกุล (2546) ได้ศึกษารายกรณีนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ โรงเรียนอัสสัมชัญ จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2545 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่า 1.47 โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ การสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน อัดชีวประวัติ บันทึกประจำวัน แบบสอบถาม แบบทดสอบ และระเบียบวิธีสนทนา ผลการวิจัยสรุปได้ว่า (1) ปัญหาของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมีสาเหตุมาจากตัวนักเรียน ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับนิสัยการเรียน ปัญหาเกี่ยวกับไม่มีสมาธิในการเรียน ไม่สนใจกิจกรรมการเรียน ไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียน ตลอดทั้งไม่ทบทวนบทเรียน นอกจากนี้ปัญหาดังกล่าวยังเกี่ยวข้องกับปัญหาครอบครัวของนักเรียน ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาที่ส่งผลต่อปัญหาด้านวินัยในการเรียนของนักเรียน อีกทั้งยังเกี่ยวข้องกับบรรยากาศในชั้นเรียนที่ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมไม่ตั้งใจเรียน ซึ่งส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน (2) ภายหลังการศึกษารายกรณี ปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาที่มีสาเหตุจากตัวนักเรียนลดลง โดยนักเรียนเข้าใจตนเองมากขึ้น เข้าชั้นเรียนและมีความรับผิดชอบต่อการเรียนมากขึ้น (กรวิกา สุวรรณกุล, 2546, บทคัดย่อ)

จากงานวิจัยข้างต้นสามารถแสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ นอกเหนือจากจะมีสาเหตุมาจากทางด้านสติปัญญาแล้ว สาเหตุที่มาจากตัวนักเรียนเอง เช่น ความเกียจคร้าน ความเบื่อหน่าย หรือความกลัวไม่กล้าซักถามอาจารย์ ฯลฯ ส่งผลให้นักเรียนขาดความรับผิดชอบต่อการเรียน และมีผลอย่างมากต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน สาเหตุของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำซึ่งมาจากการขาดความรับผิดชอบ ถือได้ว่าเป็นอุปสรรคปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนอยู่บ่อยครั้ง วิธีการแก้ไขอุปสรรคปัญหานี้ หากเป็นไปในทางที่บวกจะสามารถส่งเสริมความสามารถในการเรียนได้ แต่หากนักเรียนไม่มีวิธีการแก้ไขปัญหาก็ดี เช่นการหนีเรียน การไม่ให้ความสนใจในสิ่งที่อาจารย์สอนเพราะเบื่อหน่ายการเรียน ไม่ส่งการบ้านหรืองานที่ได้รับมอบหมายเพราะรู้สึกว่ายาก เยอะ ไม่อยากทำ การผัดวันประกันพรุ่งย่อมส่งผลต่อความสำเร็จทางการศึกษา โปรแกรมการฝึกความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นนั้นเป็นโปรแกรมที่จะให้ผู้เข้าร่วมวิจัยได้ฝึกฝนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการแก้ปัญหาในด้านการเรียนของตนเอง หลีกเลี่ยงการแก้ปัญหาด้วยพฤติกรรมขาดความรับผิดชอบ เพื่อนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น

8. เหตุผลในการตั้งสมมติฐาน

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผู้วิจัยยังไม่พบว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับการให้การปรึกษาแบบกลุ่มในการฝึกพฤติกรรมการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่จากการศึกษาของ เวคส์ (Dweck อ้างจาก Stoltz, 1998) นั้นพบว่ารูปแบบการตอบสนองต่ออุปสรรคและความยากลำบากของมนุษย์มีพื้นฐานและได้รับอิทธิพลจากพ่อแม่ ครู อาจารย์ กลุ่มเพื่อน และบุคคลที่ใกล้ชิดในช่วงวัยเด็ก นอกจากนี้ยังพบว่าครूमิทธิพลต่อความคิดของเด็กในด้านความล้มเหลวเมื่อเด็กต้องเผชิญกับอุปสรรคปัญหาที่เกิดขึ้น กล่าวคือ เด็กผู้หญิงจะถูกสอนว่าสาเหตุของความล้มเหลวเกิดขึ้นจากขาดความสามารถ แต่เด็กผู้ชายจะถูกสอนว่าสาเหตุของความล้มเหลวเกิดขึ้นเพราะการขาดแรงจูงใจ ดังนั้นจึงควรมีการเปลี่ยนแปลงความคิดนี้เพื่อส่งเสริมให้บุคคลมีแนวคิดที่ถูกต้องเกี่ยวกับการประสบความสำเร็จในอนาคต

ดังนั้นกลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกพฤติกรรมการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคควรมีระดับ AQ สูงขึ้นภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมในทุกมิติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทิยา วชิรลาภไพฑูรย์ (2547) ซึ่งพบว่า โปรแกรมการเรียนรู้พฤติกรรมการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคได้ผลดี กลุ่มทดลองมีความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคในทุกมิติ โดยรวมสูงขึ้น หลังการทดลอง และยังคงอยู่ในระยะติดตามผล 1 เดือน และพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลไม่มีผลต่อระดับความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานการวิจัยถึงประสิทธิภาพของโปรแกรมการให้การปรึกษาแบบกลุ่มฝึกพฤติกรรมการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค โดยใช้การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังนี้

1. กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ โดยรวมสูงขึ้นภายหลังการทดลอง
2. กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ โดยรวมภายหลังการทดลองและระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน
3. ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ โดยรวมสูงกว่ากลุ่มควบคุม
4. กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านการควบคุมสูงขึ้นภายหลังการทดลอง
5. กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านการควบคุมภายหลังการทดลองและระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน

6. ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านการควบคุม สูงกว่ากลุ่มควบคุม
7. กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านสาเหตุและความรับผิดชอบสูงขึ้น ภายหลังการทดลอง
8. กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านสาเหตุและความรับผิดชอบภายหลังการทดลองและระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน
9. ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านสาเหตุและความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุม
10. กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านผลกระทบสูงขึ้นภายหลังการทดลอง
11. กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านผลกระทบภายหลังการทดลองและระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน
12. ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านผลกระทบสูงกว่ากลุ่มควบคุม
13. กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านความอดทนสูงขึ้นภายหลังการทดลอง
14. กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านความอดทนภายหลังการทดลองและระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน
15. ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านความอดทนสูงกว่ากลุ่มควบคุม

จากแนวคิดของสตอลทซ์ (Stoltz, 1997) นั้นพบว่า ความรับผิดชอบเป็นมิติหนึ่งในการประสบความสำเร็จของบุคคล และจากการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเบื้องต้นของผู้วิจัยพบว่าอุปสรรคในการเรียนต่างๆ นั้น นักเรียนมีวิธีแก้ไขโดยใช้วิธีหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ ซึ่งจากงานวิจัยของฟลาเฮอร์ตี และเรูทเซล (Flaherty and Reutzel, 1965) พบว่าผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะได้คะแนนบุคลิกภาพด้านความรับผิดชอบสูงกว่าผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และจากงานวิจัยของเลแมน (Layman, Barbara Jean, 1975) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการคำปรึกษาแนะแนวทั้งรายบุคคลและเป็นรายกลุ่มมีพฤติกรรมที่ปฏิบัติเป็นประจำในการเรียนดีขึ้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานการวิจัย เพื่อพิสูจน์โปรแกรมการให้การศึกษาแบบกลุ่มในการฝึกพฤติกรรมการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค โดยใช้การบันทึกพฤติกรรมความรับผิดชอบใน

การเรียนรู้ เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังนี้

16. กลุ่มทดลองจะมีคะแนนจากแบบบันทึกพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเรียนสูงขึ้นภายหลังการทดลอง

17. กลุ่มทดลองจะมีคะแนนจากแบบบันทึกพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเรียนภายหลังการทดลองและระยะติดตามผล ไม่แตกต่างกัน

18. ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองจะมีคะแนนจากแบบบันทึกพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม

จากแนวคิดเรื่องการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคนั้น ไม่ได้กล่าวถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแต่จากหน้าที่ความรับผิดชอบของนักเรียนนั้น ความสำเร็จทางด้านการเรียนคือการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี ตามที่กระทรวงศึกษาธิการระบุว่า ผลการเรียนรู้ในระดับดีเยี่ยมเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นผู้มีความรู้ มีความสามารถเป็นที่ยอมรับ ตลอดจนแสดงนัยว่าเป็นผู้มีความสนใจขยันหมั่นเพียร เอาใจใส่ต่อการเรียนทุกรายวิชาที่เรียน (กรมวิชาการ, 2549) จากงานวิจัยของ อรุณ วัชรเสน (2542) พบว่านักเรียนกลุ่มเก่งจะมีพฤติกรรมที่ปฏิบัติเป็นประจำ คือ การเข้าห้องเรียนอย่างสม่ำเสมอและทันเวลา ตั้งใจเรียนและมีสมาธิในการเรียน ฟังคำอธิบายและติดตามเรื่องที่ครูสอนอย่างต่อเนื่อง จดบันทึกจากการฟังคำบรรยายของครูและในส่วนที่ครูสรุปให้ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ที่ครูกำหนดให้อย่างตั้งใจ ชักถามปัญหาในเรื่องการเรียนกับผู้รู้ ใช้เวลาในการเรียนอย่างถูกต้องและเหมาะสมและเป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายสูง ส่วนพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนกลุ่มอ่อนที่ปฏิบัติเป็นประจำ คือ การเข้าห้องเรียนไม่บ่อยตรงเวลา ไม่ตั้งใจเรียนและมีสมาธิในการเรียน ฟังคำอธิบายและติดตามเรื่องที่ครูสอนไม่ต่อเนื่อง จดบันทึกในส่วนที่ครูสรุปให้เท่านั้น มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ที่ครูกำหนดให้น้อย ไม่ค่อยมีการชักถามปัญหาในเรื่องการเรียนกับผู้รู้ ใช้เวลาในการเรียนไม่ค่อยเหมาะสม และเป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายน้อย, งานวิจัยของ ทิพวรรณ กมลพัฒนานันท์ (2543) พบว่า นิสัยในการเรียนของนักศึกษา ด้านการหลีกเลี่ยงการผัดเวลาหรือการจัดการเกี่ยวกับเวลา และด้านวิธีการทำงาน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานเพื่อพิสูจน์โปรแกรมการให้การปรึกษาแบบกลุ่มในการฝึกพฤติกรรมการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการใช้การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม

ทดลองและกลุ่มควบคุม ดังนี้

19. ทดลองจะมีคะแนนเฉลี่ยในการเรียนสูงขึ้นภายหลังการทดลอง
20. กลุ่มทดลองจะมีคะแนนเฉลี่ยในการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมภายหลังการทดลอง

9. สรุปสมมติฐานการวิจัยและสมมติฐานทางสถิติ

เปรียบเทียบคะแนน AQ โดยรวมของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล

สมมติฐานที่ 1

สมมติฐานการวิจัย คือ กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ โดยรวมสูงขึ้นภายหลังการทดลอง

สมมติฐานทางสถิติ คือ

H_0 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ โดยรวมไม่สูงขึ้นภายหลังการทดลอง

H_1 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ โดยรวมสูงขึ้นภายหลังการทดลอง

สมมติฐานที่ 2

สมมติฐานการวิจัย คือ กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ โดยรวมภายหลังการทดลองและระยะติดตามผล ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานทางสถิติ คือ

H_0 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ โดยรวมภายหลังการทดลองและระยะติดตามผล ไม่แตกต่างกัน

H_1 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ โดยรวมภายหลังการทดลองและระยะติดตามผล แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 3

สมมติฐานการวิจัย คือ ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ โดยรวมสูงกว่ากลุ่มควบคุม

สมมติฐานทางสถิติ คือ

H_0 : ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ โดยรวมไม่สูงกว่ากลุ่มควบคุม

H_1 : ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ โดยรวมสูงกว่ากลุ่มควบคุม

เปรียบเทียบคะแนน AQ ในมิติด้านการควบคุม ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะ
ก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล

สมมติฐานที่ 4

สมมติฐานการวิจัย คือกลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านการควบคุมสูงขึ้น
ภายหลังการทดลอง

สมมติฐานทางสถิติ คือ

H_0 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านการควบคุมไม่สูงขึ้นภายหลังการทดลอง

H_1 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านการควบคุมสูงขึ้นภายหลังการทดลอง

สมมติฐานที่ 5

สมมติฐานการวิจัย คือ กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านการควบคุมภายหลัง
การทดลองและระยะติดตามผล ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานทางสถิติ คือ

H_0 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านการควบคุมภายหลังการทดลองและ
ระยะติดตามผล ไม่แตกต่างกัน

H_1 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านการควบคุมภายหลังการทดลองและ
ระยะติดตามผล แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 6

สมมติฐานการวิจัย คือ ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้าน
การควบคุมสูงกว่ากลุ่มควบคุม

สมมติฐานทางสถิติ คือ

H_0 : ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านการควบคุมไม่
แตกต่างจากกลุ่มควบคุม

H_1 : ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านการควบคุมสูงกว่า
กลุ่มควบคุม

เปรียบเทียบคะแนน AQ ในมิติด้าน สาเหตุและความรับผิดชอบของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล

สมมติฐานที่ 7

สมมติฐานการวิจัย คือ กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านสาเหตุและความรับผิดชอบสูงขึ้นภายหลังการทดลอง

สมมติฐานทางสถิติ คือ

H_0 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านสาเหตุและความรับผิดชอบไม่สูงขึ้นภายหลังการทดลอง

H_1 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านสาเหตุและความรับผิดชอบสูงขึ้นภายหลังการทดลอง

สมมติฐานที่ 8

สมมติฐานการวิจัย คือ กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านสาเหตุและความรับผิดชอบภายหลังการทดลองและระยะติดตามผล ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานทางสถิติ คือ

H_0 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านสาเหตุและความรับผิดชอบภายหลังการทดลองและระยะติดตามผล ไม่แตกต่างกัน

H_1 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านสาเหตุและความรับผิดชอบภายหลังการทดลองและระยะติดตามผล แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 9

สมมติฐานการวิจัย คือ ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านสาเหตุและความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุม

สมมติฐานทางสถิติ คือ

H_0 : ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านสาเหตุและความรับผิดชอบไม่สูงกว่ากลุ่มควบคุม

H_1 : ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านสาเหตุและความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุม

เปรียบเทียบคะแนน AQ ในมิติด้าน ผลกระทบของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะ
ก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล

สมมติฐานที่ 10

สมมติฐานการวิจัย คือ กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านผลกระทบสูงขึ้น
ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรม

สมมติฐานทางสถิติ คือ

H_0 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านผลกระทบไม่สูงขึ้นภายหลังการทดลอง

H_1 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านผลกระทบสูงขึ้นภายหลังการทดลอง

สมมติฐานที่ 11

สมมติฐานการวิจัย คือ กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านผลกระทบภายหลังการ
ทดลองและระยะติดตามผล ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานทางสถิติ คือ

H_0 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านผลกระทบภายหลังการทดลองและระยะ
ติดตามผล ไม่แตกต่างกัน

H_1 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านผลกระทบภายหลังการทดลองและระยะ
ติดตามผล แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 12

สมมติฐานการวิจัย คือ ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้าน
ผลกระทบสูงกว่ากลุ่มควบคุม

สมมติฐานทางสถิติ คือ

H_0 : ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านผลกระทบไม่สูงกว่า
กลุ่มควบคุม

H_1 : ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านผลกระทบสูงกว่า
กลุ่มควบคุม

เปรียบเทียบคะแนน AQ ในมิติด้านความอดทนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะ
ก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล

สมมติฐานที่ 13

สมมติฐานการวิจัย คือ กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านความอดทนสูงขึ้น
ภายหลังการทดลอง

สมมติฐานทางสถิติ คือ

H_0 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านความอดทนไม่สูงขึ้นภายหลังการทดลอง

H_1 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านความอดทนสูงขึ้นภายหลังการทดลอง

สมมติฐานที่ 14

สมมติฐานการวิจัย คือ กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านความอดทนภายหลัง
การทดลองและระยะติดตามผล ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานทางสถิติ คือ

H_0 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านความอดทนภายหลังการทดลองและ
ระยะติดตามผล ไม่แตกต่างกัน

H_1 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านความอดทนภายหลังการทดลองและ
ระยะติดตามผล แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 15

สมมติฐานการวิจัย คือ ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้าน
ความอดทนสูงกว่ากลุ่มควบคุม

สมมติฐานทางสถิติ คือ

H_0 : ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านความอดทนไม่สูง
กว่ากลุ่มควบคุม

H_1 : ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองจะมีคะแนน AQ ในมิติด้านความอดทนสูงกว่า
กลุ่มควบคุม

เปรียบเทียบคะแนนจากแบบบันทึกพฤติกรรมความรับผิดชอบของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล

สมมติฐานที่ 16

สมมติฐานการวิจัย คือ กลุ่มทดลองจะมีคะแนนจากแบบบันทึกพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเรียนสูงขึ้นภายหลังการทดลอง

สมมติฐานทางสถิติ คือ

H_0 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนน จากแบบบันทึกพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเรียนไม่สูงขึ้นภายหลังการทดลอง

H_1 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนน จากแบบบันทึกพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเรียนสูงขึ้นภายหลังการทดลอง

สมมติฐานที่ 17

สมมติฐานการวิจัย คือ กลุ่มทดลองจะมีคะแนนจากแบบบันทึกพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเรียนภายหลังการทดลองและระยะติดตามผล ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานทางสถิติ คือ

H_0 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนน จากแบบบันทึกพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเรียนภายหลังการทดลองและระยะติดตามผล ไม่แตกต่างกัน

H_1 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนน จากแบบบันทึกพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเรียนภายหลังการทดลองและระยะติดตามผล แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 18

สมมติฐานการวิจัย คือ ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองจะมีคะแนนจากแบบบันทึกพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม

สมมติฐานทางสถิติ คือ

H_0 : ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองจะมีคะแนนจากแบบบันทึกพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเรียนไม่สูงกว่ากลุ่มควบคุม

H_1 : ภายหลังการทดลองกลุ่มทดลองจะมีคะแนนจากแบบบันทึกพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเรียน สูงกว่ากลุ่มควบคุม

เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะก่อนการทดลอง ระยะ
หลังการทดลองและระยะติดตามผล

สมมติฐานที่ 19

สมมติฐานการวิจัย คือ กลุ่มทดลองจะมีคะแนนเฉลี่ยในการเรียนสูงขึ้นภายหลังการ
ทดลอง

สมมติฐานทางสถิติ คือ

H_0 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนนเฉลี่ยในการเรียนไม่สูงขึ้นภายหลังการทดลอง

H_1 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนนเฉลี่ยในการเรียนสูงขึ้นภายหลังการทดลอง

สมมติฐานที่ 20

สมมติฐานการวิจัย คือ กลุ่มทดลองจะมีคะแนนเฉลี่ยในการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม
ภายหลังการทดลอง

สมมติฐานทางสถิติ คือ

H_0 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนนเฉลี่ยในการเรียนไม่สูงกว่ากลุ่มควบคุมภายหลังการ
ทดลอง

H_1 : กลุ่มทดลองจะมีคะแนนเฉลี่ยในการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมภายหลังการทดลอง